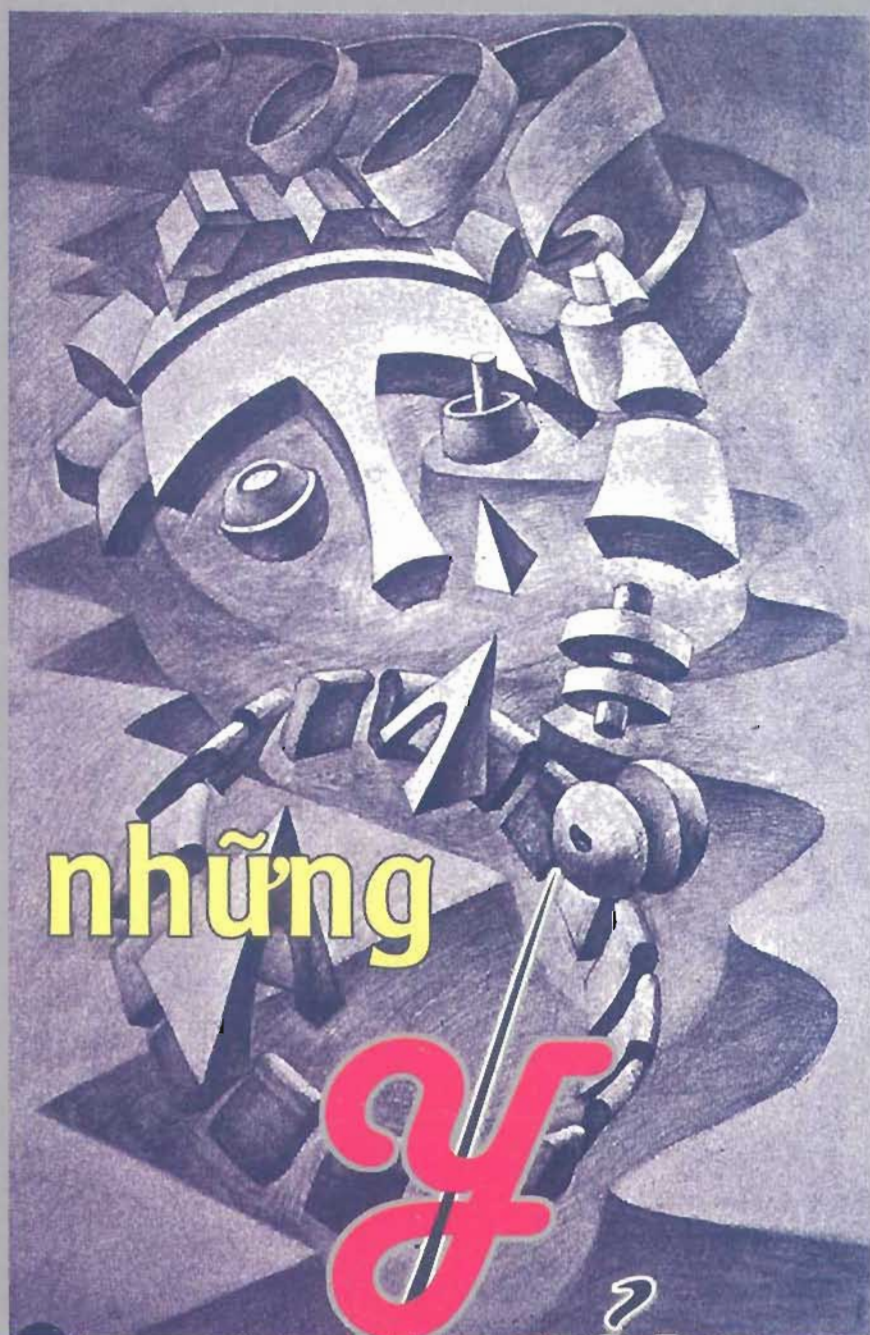

Hs. GIA BẢO

những

ý

tưởng

sáng tạo trong hội họa

Hs. GIA BẢO

sáng tạo trong hội họa

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Đất cả những học viên bước vào chuyên ngành nghệ thuật, công nghiệp, hay kiến trúc không nhiều thì ít đều có suy nghĩ như vậy: phải cố để học thêm 1 số về thiết kế phần mềm mỹ thuật vi tính, cho rằng đây là kỹ năng quan trọng để bước vào cương vị làm việc trong tương lai. Những học viên này không ít thì nhiều đều cho rằng càng nắm vững về “mỹ thuật thiết kế phần mềm” thì có thể thiết kế ra những tác phẩm hay hơn. Thực ra, những phần mềm thiết kế cao siêu như “Photoshop, Freehand, Pagemaker” đều có những công năng xử lý hình kỳ diệu, làm cho chúng ta kinh ngạc, trong suy nghĩ chúng ta sẽ cho rằng “phần mềm thiết kế” có thể thay thế thiết kế, vi tính có thể thay thế não con người, do đó mà quên đi phần mềm thiết kế chỉ là công cụ của người thiết kế.

Đừng cho rằng tôi đang nói quá, đây là hiện tượng phổ biến mà tôi thấy được khi dạy những sinh viên chuyên ngành này trong những năm gần đây. Một số sinh viên thường không phân biệt được sự khác nhau giữa người thiết kế kế hoạch và người thực hiện những thiết kế, sự khác biệt giữa người thiết kế và người làm vi tính, không nắm rõ về thiết kế phần mềm thì càng cần những người thiết kế cao siêu để đi tiên phong, coi nhẹ những việc rèn luyện nghệ thuật hàng ngày, giá trị thẩm mỹ, tư duy sáng tạo, tầm quan trọng về kiến thức và tố chất cơ bản về khái niệm cấu thành hình vẽ mà người thiết kế nên có. Không nắm rõ những thiết bị số liệu đang thiếu thì cũng như là những tưởng tượng và khái niệm thiết kế xa vời.

Vấn đề về “chú trọng ứng dụng, coi nhẹ nền tảng” sẽ mang lại những sai sót đáng tiếc cho sự phát triển lâu dài

của các chuyên gia. Chúng ta rèn luyện không chỉ về thao tác linh hoạt của các ngón tay, mà là bộ não điều khiển những ngón tay linh hoạt.

Sự sáng tạo hình vẽ, người ta cứ nghĩ rằng chỉ cần dựa vào sự tưởng tượng và sự mạnh dạn là có thể đạt được, đây là một sai lầm. Những ý tưởng sáng tạo đều có những lý luận căn bản và những kỹ năng chuyên ngành. Giáo trình này bắt đầu từ những yếu tố căn bản của tạo hình, thông qua từng bước suy luận làm cho học viên có thể nắm vững những tri thức và kỹ năng cơ bản về tạo hình hệ thống, tạo nên những kiến thức và khái niệm về ý tưởng sáng tạo hình vẽ căn bản nhất.

Giáo trình này viết cho những nhà thiết kế trong tương lai. Những ấn tượng mà nhà thiết kế cho chúng ta là bất cứ lúc nào cũng có thể lấy ra quyển sổ nhỏ, bất cứ lúc nào cũng có thể vẽ ra những tác phẩm của mình, hơn nữa còn có thể vừa nói vừa vẽ, lấy đó để trình bày những ý tưởng thiết kế của bạn với khách hàng. Sự linh cảm của sáng tạo cũng giống như là tia chớp, hoa lửa lóe lên, phải có những hình vẽ có thể nhìn thấy được để minh họa, tuy là những sơ đồ phác thảo sơ xài, nhưng có thể thể hiện tài năng và những dòng suy nghĩ sáng tác của bạn một cách sống động. Khả năng "vẽ tay không" này thường được xem là phong cách cơ bản nhất của người thiết kế. Sự phổ biến của ví tính thường làm cho 1 số nhà thiết kế mất đi khả năng này.

Hy vọng bạn đọc có thể thông qua quyển sách này nắm vững những khái niệm hình vẽ cơ bản, đồng thời nắm vững những ngôn ngữ tượng hình đa dạng khi cấu thành hình vẽ với hình vẽ.

KHÁI NIỆM

Cho dù bạn có bao nhiêu ý tưởng kỳ diệu, bao nhiêu ý tưởng sáng tác mà người khác không thể có được đi nữa, thì cũng đều phải thông qua hình vẽ để thể hiện. Bỏ qua điều này thì bạn sẽ mất đi con thuyền đã cập bến bên kia.

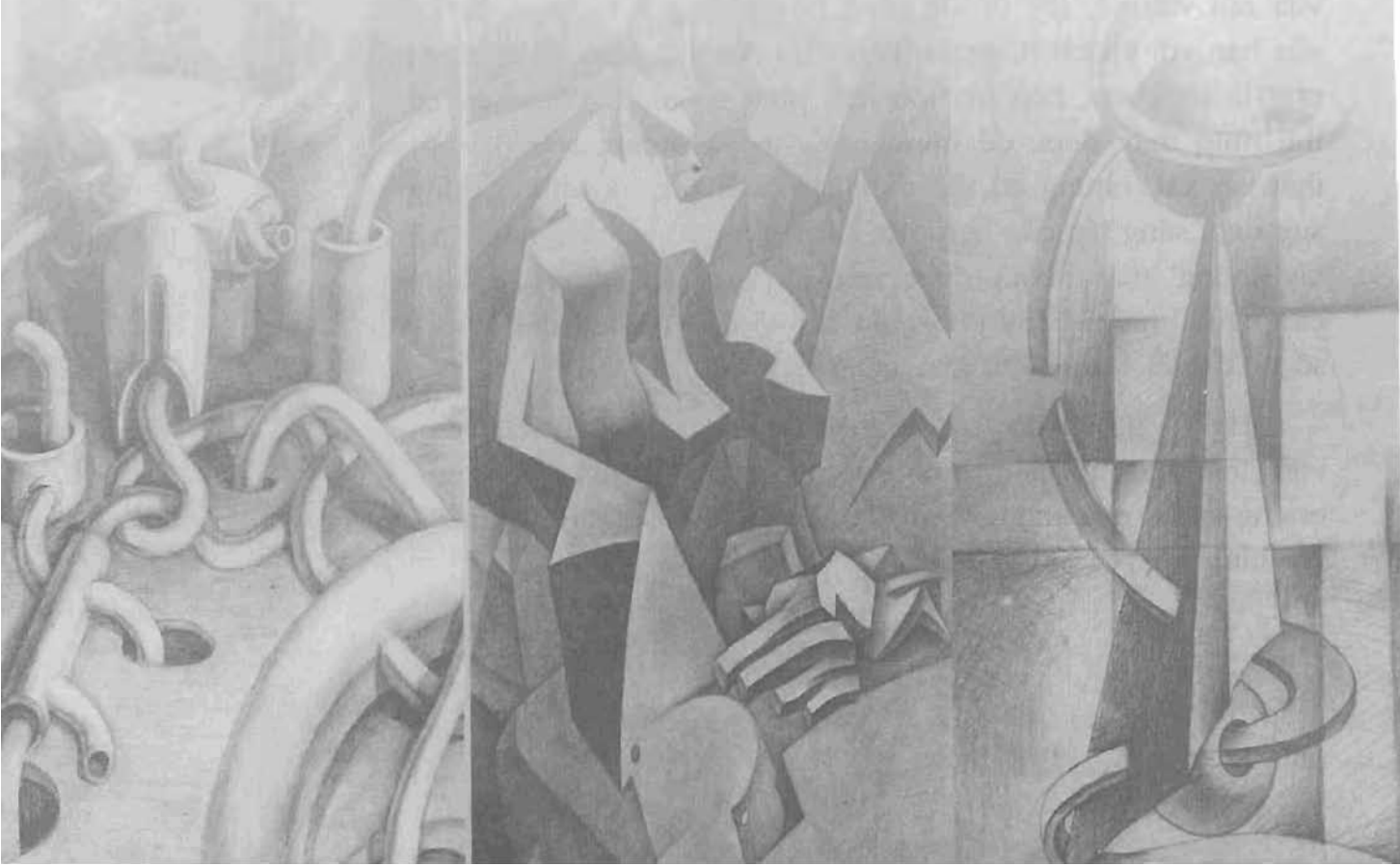
Cho dù bạn có tài ăn nói hay như thế nào, những thiết kế quảng cáo trong miêu tả ý tưởng của bạn hoặc là những kiểu dáng sản phẩm công nghiệp mới hoặc là những căn nhà kiểu mới, cuối cùng cũng đều phải thông qua hình vẽ để diễn đạt. Đây chính là ngôn ngữ cơ bản và đặc điểm của nghệ thuật tạo hình.

Những sinh viên bước vào chuyên ngành nghệ thuật tạo hình, trước tiên

phải nắm rõ những “ngôn ngữ” mà mình cần phải nắm vững là gì? Cũng giống như những sinh viên bước vào chuyên ngành âm nhạc, phải hiểu rõ nốt nhạc và tiết tấu sẽ là ngôn ngữ chuyên ngành duy nhất mà bạn có thể giao lưu với người khác.

Có lẽ bạn đã quyết chí sẽ dùng những ngôn ngữ tạo hình để viết những tác phẩm lớn trong tương lai, thế thì nhiệm vụ đầu tiên là phải bắt đầu từ những ý tưởng sáng tạo hình vẽ căn bản, bắt đầu từ những phần đầu ABC của ngôn ngữ.

Có lẽ bạn đã quyết chí xây dựng những Plaza cao chọc trời bằng những ngôn ngữ thị giác trong tương lai, thế

thì nhiệm vụ đầu tiên là phải đào những cái móng tốt nhất, phải tạo ra những nền móng chắc chắn dưới mặt đất.

Cơ sở thiết kế hình vẽ không phải là một môn học độc lập, nó có cội nguồn chặt chẽ với những quan niệm tạo hình của chủ nghĩa nghệ thuật hiện đại phương tây. Những mặt bao hàm của chủ nghĩa nghệ thuật hiện đại thì rất rộng, đây chỉ là một cách trình bày đơn giản về khái niệm tạo hình. Trong nghệ thuật tạo hình truyền thống thì những nhân tố như không gian, hình thể, kết cấu từ đầu đến cuối đều là phục vụ cho việc tái hiện 1 cách chân thật những vật khách quan, nó không có những ý nghĩa độc lập. Những sự biến đổi lớn của chủ nghĩa mỹ thuật hiện đại chính là từ bỏ sự theo đuổi biểu hiện thật của sự vật khách quan, từ bỏ sự theo đuổi những cảm nhận đơn giản về quả táo, mà thông qua những quả táo cụ thể, nghiên cứu ý nghĩa hình thể trừu tượng của quả táo, nghiên cứu ý nghĩa của mối quan hệ giữa không gian và kết cấu của hình thể. Khi mà những yếu tố tạo hình như không gian, hình thể, kết cấu trở thành bản thể nghiên cứu, những yếu tố tạo hình không bị giới hạn bởi hiện thực khách quan

nữa, thì mới thực sự trở về với bản thân của khái niệm.

Từ những bức tranh của nhân vật đại diện quan trọng trong chủ nghĩa mỹ thuật hiện đại, không chỉ có thể thấy những hình tượng rất sống động, mà còn có những không gian 2 chiều, 3 chiều, những hình thể và hình thái bị nén lại, những sự vật tự nhiên bị tách ra và cấu tạo lại, làm cho người xem có cảm giác như là từ trước đến giờ chưa được xem qua, là những kinh nghiệm thẩm mỹ hoàn toàn mới. Hội họa theo chủ nghĩa lập thể, để có sự cống hiến to lớn cho khái niệm tạo hình của chủ nghĩa mỹ thuật hiện đại, cũng là vì xây dựng cơ sở lý luận cho sự phát triển thiết kế nghệ thuật.

Trọng điểm của giáo trình này là giảng về ý nghĩa và mục đích của quan niệm tạo hình, nghiên cứu những hình thể, hình thái trong những trạng thái không gian khác nhau, trong những tổ hợp tách rời và cấu thành lại kết cấu, thông qua sự suy luận và tưởng tượng, thử nghiệm càng nhiều những khả năng cấu thành và những kiểu dáng ngôn ngữ tạo hình.

KHÁI NIỆM CƠ BẢN CỦA TẠO HÌNH

Hình vẽ: Những hình tượng vẽ bằng biểu đồ

Ý tưởng sáng tạo: Những nội dung và hàm ý sáng tạo mới

Những ý tưởng sáng tạo hình vẽ: Vẽ những hình tượng có nội dung và hàm ý mang tính sáng tạo.

Cái được gọi là tạo hình là chỉ những hình tượng được tạo thành trong quá trình kết cấu giữa hình thể với hình thể trong những trạng thái không gian nhất định.

Những yếu tố căn bản của tạo hình là: hình thể (hình dáng), không gian, kết cấu.

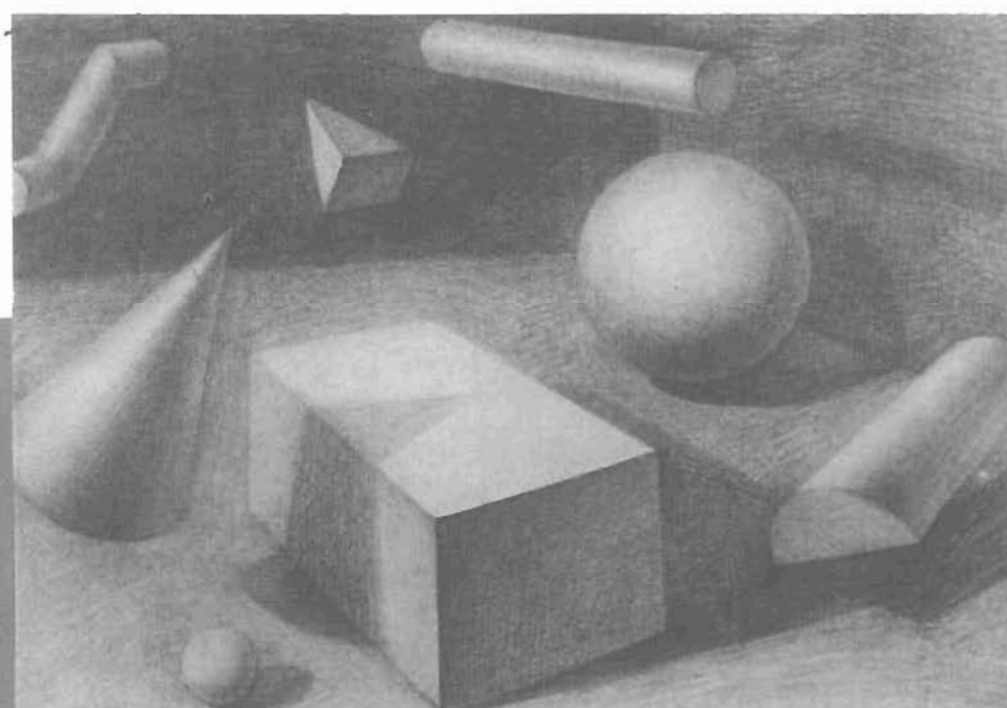
1. Hình thể và hình dáng:

❖ **Hình thể:**

- Hình thể là những đơn vị và

những nguyên tố căn bản của tạo hình trong những trạng thái không gian 3 chiều.

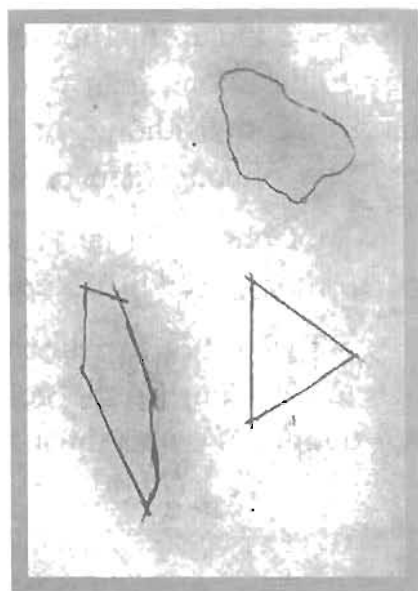
- Hình thể bao gồm chiều dài, chiều rộng và chiều sâu, nó là đơn vị của thể tích, thông qua nguyên lý thấu thị để tạo hình. (Hình 1)
- Hình thể thông qua sự chiếu xạ của ánh sáng tạo thành bóng, từ đó hình thành sắc thái, sắc thái có thể làm tăng cảm giác về thể tích của hình thể.
- Hình thể có thể được rút ra từ những sự vật tự nhiên cụ thể. Ví dụ có thể rút ra 1 khối hình cầu từ 1 quả táo, hình thể cũng có thể được nảy sinh ra từ trong quan niệm. Ví dụ họa sỹ có thể trực tiếp vận dụng những quan niệm về thấu thị và sắc điệu để vẽ ra khối hình cầu, khối hình tròn hoặc khối hình vuông,...

Hình 1

❖ **Hình dáng:**

- Hình dáng là những nguyên tố và đơn vị căn bản của tạo hình trong trạng thái không gian 2 chiều, hình dáng là đơn vị diện tích. (Hình 2)
- Hình dáng có thể có thể rút ra từ trong những sự vật tự nhiên, nhưng phải được sinh ra sau khi đã nén độ sâu của hình tượng tự nhiên lại, nó mang tính xử lý chủ quan của người họa sĩ đối với các sự vật tự nhiên.
- Hình dáng cũng có thể được trực tiếp tạo ra trong quan niệm tạo hình. Ví dụ người họa sĩ có thể thông qua sự hiểu biết về các hình mặt phẳng để vẽ ra hình tròn, hình vuông,... những hình không có quy tắc.
- Điểm khác nhau giữa hình thể và hình dáng là: hình thể và sự vật tự nhiên mà chúng ta sống. Hình dáng là ứng dụng trong hình tượng, nó có khoảng cách rất lớn với không gian mà chúng ta sống, mang tính theo đuổi chủ quan của tác giả.

Hình 2

2. Không gian:

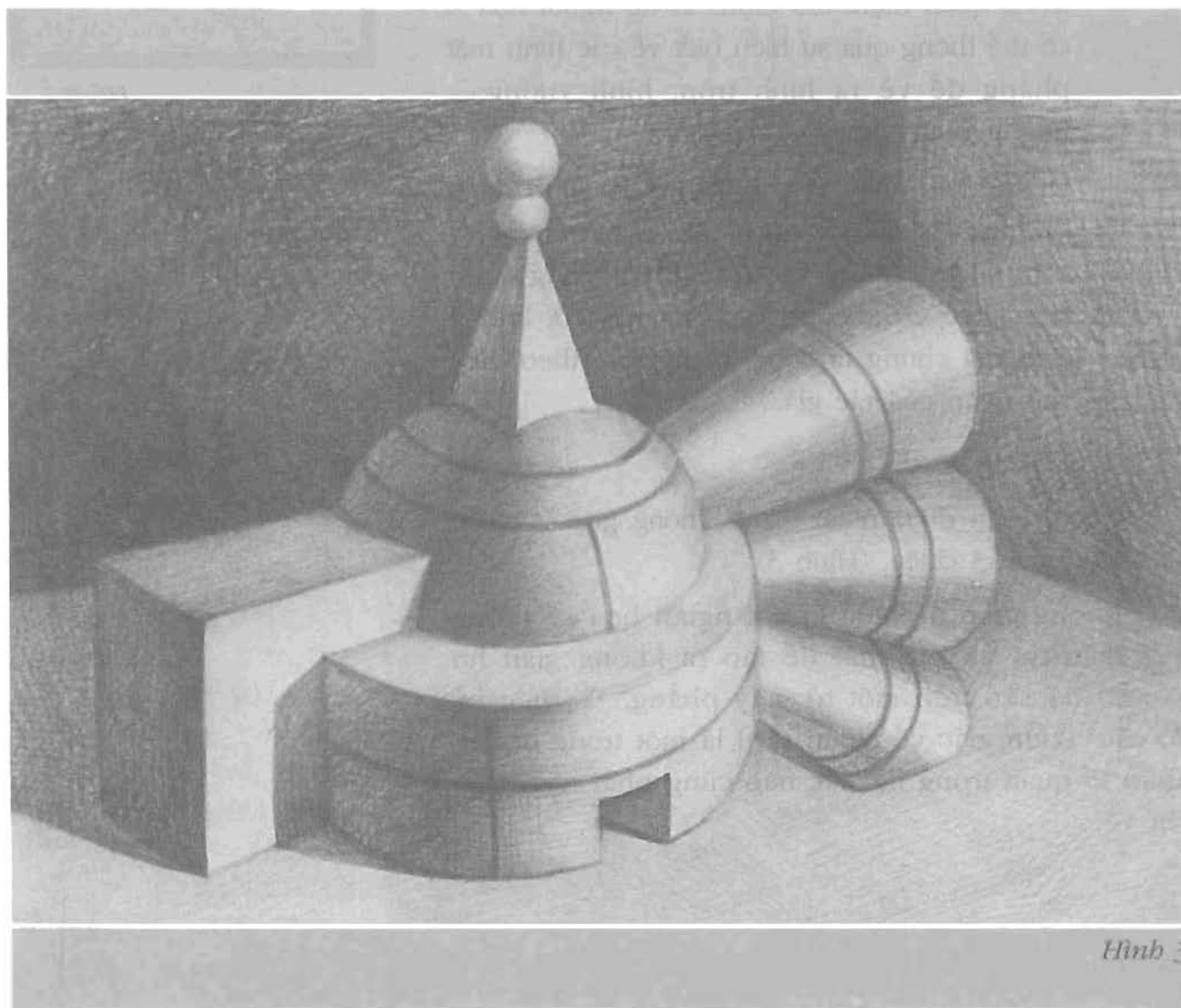
Không gian được phân thành không gian 2 chiều và không gian 3 chiều. (Hình 3)

Không gian 3 chiều là chỉ người họa sĩ thông qua thấu thị và sắc thái để tạo ra không gian hư cấu có độ sâu trên một tờ giấy phẳng. “Ý thức về độ sâu” (cảm giác về chiều sâu) là một trong những nhân tố quan trọng mà lúc nào cũng phải nghĩ đến khi vẽ.

Không gian 2 chiều là chỉ không gian phẳng chỉ có độ dài và độ rộng. Trong ứng dụng thực tế, trong đó một phần không phải là không gian 2 chiều trên ý nghĩa khoa học thuần túy, nói một cách cụ thể, nó có một độ sâu rất nhỏ. Ví dụ như những trạng thái không gian phù điêu, còn có những trạng thái giao hợp giữa hình thái và hình thái, đều không thể xóa bỏ độ sâu rất nhỏ, có người gọi là “không gian 2 độ rưỡi”, vì phương diện tự thuật, ở đây chúng ta gọi chung là không gian 2 chiều.

Một phần còn lại là không gian 2 chiều thuần túy, ngay cả một độ sâu rất nhỏ cũng không có, chỉ là trạng thái nối lại giữa hình dáng với hình dáng.

Còn có một loại không gian lấy tâm lý học làm góc độ, còn gọi là không gian liên tưởng. Cũng có thể gọi là không gian 4 chiều, không gian 5 chiều, không có trong nội dung của giảng thuật.

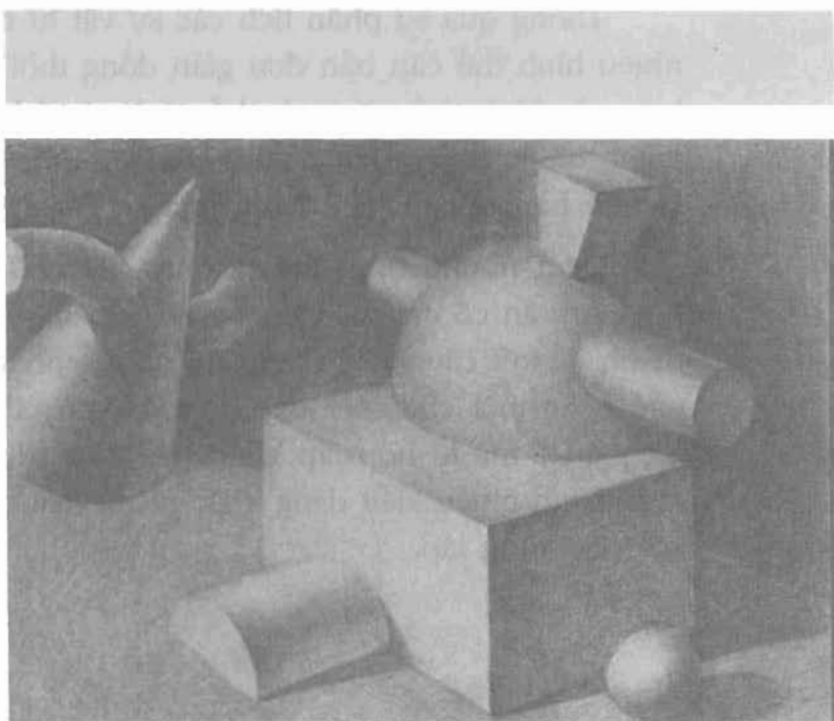

Hình 3

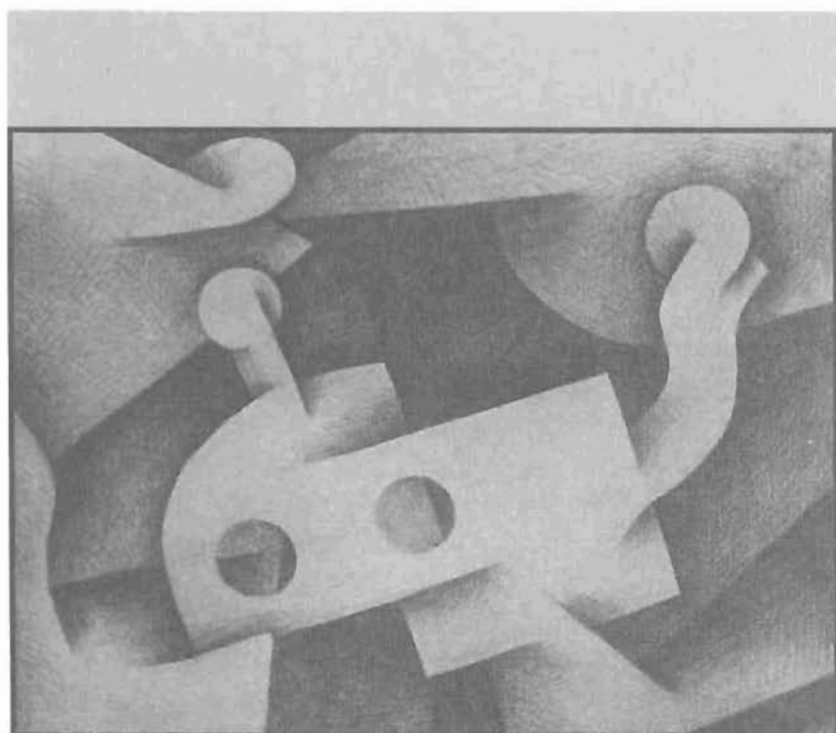
3. Kết cấu

Kết cấu là những thể kết hợp được tạo thành sau khi tổ hợp, đan xen những hình thể (hình dáng) đơn giản nhất, những đơn vị căn bản nhất của hình.

Kết cấu có thể phân làm kết cấu hình thể và kết cấu hình tượng. Kết cấu hình thể là chỉ thể kết hợp giữa hình thể với hình thể. Khi giữa các hình thể nếu không có sự tiếp xúc, mà nằm trong trạng thái tách rời, thì sẽ không tạo nên kết cấu, chỉ khi những hình thể đan xen, kết hợp với nhau thì mới tạo nên kết cấu. Kết cấu là chỉ vị trí kết hợp của hình thể với hình thể. (Hình 4)

Hình 4

Hình 5

Kết cấu hình tượng là chỉ người họa sỹ tiến hành sắp xếp, bố trí, tổ hợp tổng thể các hình thể trong cả hình tượng, làm cho hình thể của hình tượng có tính hài hòa và có một trình tự thống nhất.

Hình thức của kết cấu bao gồm: tiếp xúc, xếp chồng trước và sau. Đây là một hình thức kết hợp tương đối thấp và đơn giản. Còn có hình thức đan xen. Đây là một hình thức kết hợp tương đối cao cấp và phức tạp. (Hình 5)

4. Tách rời kết cấu và cấu thành lại kết cấu:

Thông qua sự phân tích các sự vật tự nhiên, tìm ra được bao nhiêu hình thể căn bản đơn giản đồng thời thử tách các vị trí kết hợp của hình thể với hình thể, tách vị trí kết cấu của một sự vật thành nhiều phần. Còn có một phương thức tách rời kết cấu: chính là tiến hành phân giải thông qua sự cắt vật thể.

Đem những hình thể tách rời, tách li ra khỏi phương thức kết cấu vốn có của sự vật, sau đó tiến hành tổ hợp lại gọi là cấu thành lại kết cấu. Ví dụ tháo rời những phần liên kết của một cái ghế hoặc một chiếc xe đạp, sau đó căn cứ vào tưởng tượng của tác giả để mà tổ hợp lắp ghép lại, những linh kiện này có thể tổ hợp thành nhiều kiểu dáng khác nhau, mãi mãi sẽ không là những kết cấu trùng lặp.

NHỮNG HƯỚNG DẪN GIẢNG DẠY VỀ NHỮNG Ý TƯỞNG SÁNG TẠO TRONG HÌNH VẼ

Bài 1: BÀI TẬP SÁNG TẠO VỀ TẠO HÌNH LẬP THỂ

(Tuần 1 - 4: mỗi bài lập 10 giờ học. Tổng cộng 80 giờ học)

Nội dung bài tập: vận dụng những nguyên lý sắc điệu và thấu thị để phân tích và tạo thành những bài tập mới.

Trọng điểm của bài tập:

1. Vận dụng tạo hình thấu thị một cách chủ động, không nên sao chép các sự vật tự nhiên một cách bị động.
2. Vận dụng nguồn ánh sáng một cách chủ động thông qua sắc điệu để tạo thành hình thể và không gian.
3. Trong quá trình tạo hình, đặc biệt nhấn mạnh khái niệm về “hình sáng tạo”, nhấn mạnh “sức tưởng tượng của hình thể”.
4. Vẽ phác thảo hoàn chỉnh, phân rõ mối quan hệ chính phụ, hư thực.
5. Nắm vững nguyên lý “đem những khái quát hình tượng tự nhiên làm những hình thể đơn giản nhất”, làm tốt công tác đơn giản hóa hình thể.
6. Phát huy hết sự sáng tạo và sức tưởng tượng, tạo hình phải chủ động và mạnh mẽ.

Các bước của phương pháp:

1. Trước khi chính thức vẽ, có thể suy nghĩ sáng tạo hoặc là nghiên cứu thảo luận những phác vẽ trên cơ sở ký họa.
2. Vận dụng những đường vẽ nhạt (bút chì HB), đặt hết những suy nghĩ sáng tạo cơ bản vào trong hình tượng. Không nên chấp vả hình tượng, lựa chọn phương thức nghĩ đến đâu vẽ đến đó, cái nào nghĩ đến trước thì vẽ trước, cái nào nghĩ đến sau thì vẽ sau, phải tiến hành một cách chính thể.
3. Trong giai đoạn tạo hình, chú ý sắp xếp những quan hệ chính phụ của hình tượng, những điểm chính của sự vật phải nổi bật, để có thể tạo thành trung tâm thị giác của hình tượng, nó cũng giống như là mắt của một con người, nên cũng gọi là “mắt tranh”.

4. Có vai chính rồi thì tiếp tục xây dựng vai thứ 2, thứ 3 và những vai quần chúng cho hình tượng. Đây là những khâu quan trọng trong việc xử lý mối quan hệ chính phụ của quá trình cấu tạo hình.
5. Trong giai đoạn tạo hình, cần phải chú ý đến sự so sánh hư thực giữa các hình thể và sự nặng nhẹ trước sau của các đường nét. Những phần quan trọng thì dùng những đường nét đậm một chút, những phần thứ yếu và những phần phía sau thì phải dùng những đường nét nhạt dần, lái cho nó hư 1 chút. Những bài tập tạo hình sáng tạo, cũng phải bắt đầu từ việc xác định “mối quan hệ chính”, giữ sự hài hòa của mối quan hệ chính từ đầu đến cuối.
6. Sau bước đầu xác định “những đường nét tạo hình”, thì có thể phối sắc điệu một cách toàn diện. Những bài tập về ý tưởng sáng tạo hình vẽ thì khác với những miêu tả tạo hình mang “tính tái hiện”, tính chủ động của tác giả rất quan trọng. Phải thiết lập nguồn sáng trong tưởng tượng một cách chủ động, cũng giống như nguồn sáng của phần mềm máy vi tính không gian 3 chiều, đồng thời lấy đó để đặt những hình thể vào trong vị trí “5 luận điệu lớn” của tia sáng nhất định, đặc biệt phải chú ý đến sự biến hóa mạnh, nhẹ của độ sáng tối do không gian tạo ra.
7. Sau khi xác định quan hệ tổng thể của hình tượng thông qua sắc điệu, thì phải bắt đầu từ bộ phận “mắt tranh” để tiến hành đi sâu vào khắc họa.
8. Sau cùng tiến hành chỉnh sửa tổng thể, đặc biệt phải chỉnh sửa những phần ảnh hưởng và làm hỏng những phần chính trong hình tượng.

Bài tập 1: PHÂN TÍCH HÌNH THỂ

(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

Hình 6: tác giả nối phần trán và mũi lại, tách mắt, tóc, cằm và râu ra, tạo thành một bức tranh thú vị. Mắt trái của tượng thạch cao tác giả đã khai quát thành một hình giống như là cái chén sứ úp ngược, còn mắt phải thì lại tưởng tượng như một cái hình tròn rỗng có một cái hình trụ nhỏ xuyên qua, mắt trái và phải mỗi mắt có ý tưởng tượng khác nhau. Ngoài ra, râu và tóc trên tư thế của hình tượng tạo thành tiết tấu của một hình xoắn. Đối với việc xử lý hậu cảnh, tác giả sử dụng thủ pháp hư ảo, vẽ ra những khe rãnh tạo thành từ đường hình răng cưa và hình vòng cung, làm cho sự hư thực của hình tượng đan xen nhau, phong phú mà hài hòa.

Hình 6

Hình 7

Hình 7: Đây là bài tập phân tích của xương đầu dê và tượng thạch cao. Khi học viên mới bắt đầu tiếp xúc phân tích, thì những khó khăn thường gặp là tháo không ra, sau khi tháo ra thì không biết làm thế nào để sắp lại. Hình này, sau khi phân giải tóc, trán, mắt, mũi, miệng của đầu thạch cao và đầu dê thì bài trí lại như cũ, hình thể tuy bị tách rời nhưng mà vẽ phác thảo vẫn hoàn chỉnh.

Hình 8

Hình 8: Đây là bài tập biến thể và miêu tả phân tích về hình thể người thạch cao. Tác giả đã dùng những hình thể không quy tắc cứng, sắc bén để cấu tạo, làm cho cơ thể con người trở thành một hình dạng mới. Tác giả phân tích phần thân của tượng thạch cao ra, nối phần vai phải và xương chậu lại với nhau, tạo hình của lồng ngực rất phong phú và rất là thú vị. Góc phải bên dưới do có vẽ một bàn tay nên làm cho hình tượng không bị trống rỗng. Sự miêu tả bối cảnh bằng những thể lớn làm tăng cảm giác chiều sâu của hình.

Hình 9: Tác giả lựa chọn một phần đầu tượng thạch cao của Hy Lạp cổ, lấy mấy hình thể của mấy móc làm đơn vị cơ bản, tiến hành sự cắt và phân giải hình thể. Có thể thấy bản lĩnh vẽ thấu thị tay không thành thạo và khả năng sử dụng nguồn sáng giả thiết để tiến hành âm tả hình thể của tác giả.

Hình 10

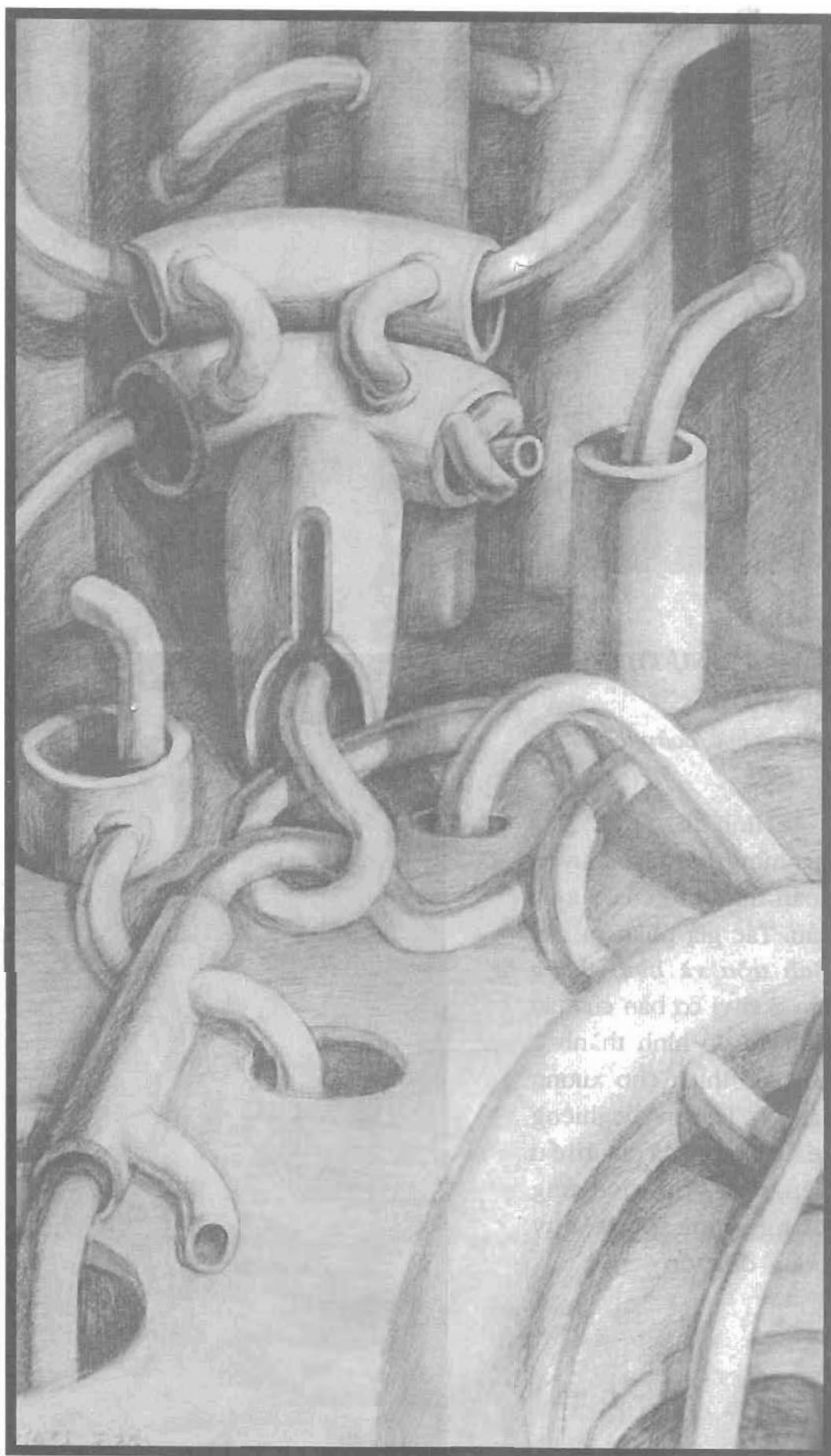
Bài tập 2: SỰ THAY ĐỔI HÌNH THỂ

(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

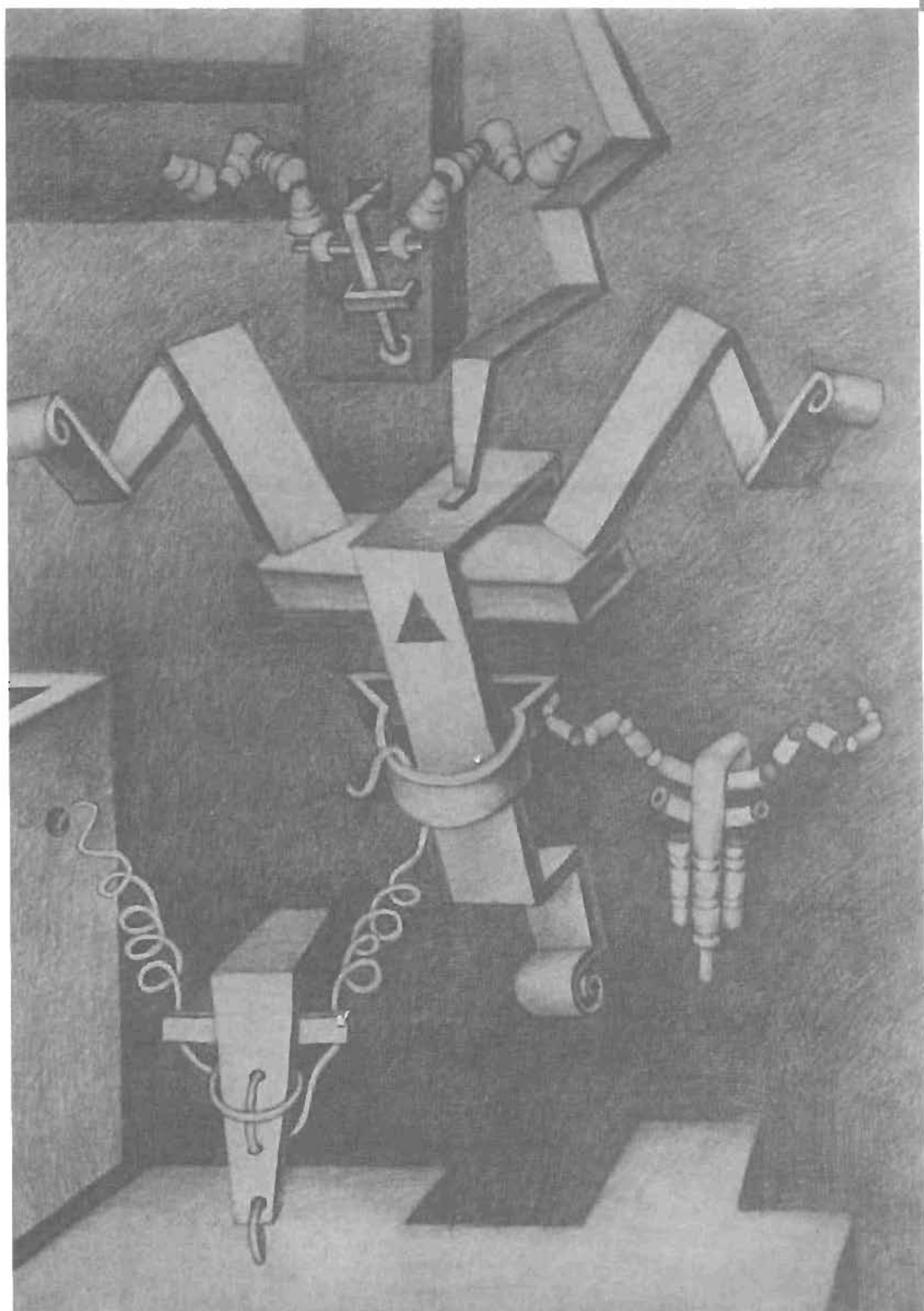
Hình 10, 11, 12 đây là những bài tập chuyển hoá hình thể của xương đầu. Tác giả phân ra, lấy hình tròn và hình thang làm đơn vị cơ bản của tạo hình, từ đó hình thành 2 loại giải thích cho xương đầu bò, loại một nghiêng về phong cách biểu hiện, loại 2 thì sức tưởng tượng được phát huy tương đối tốt.

Hình 11

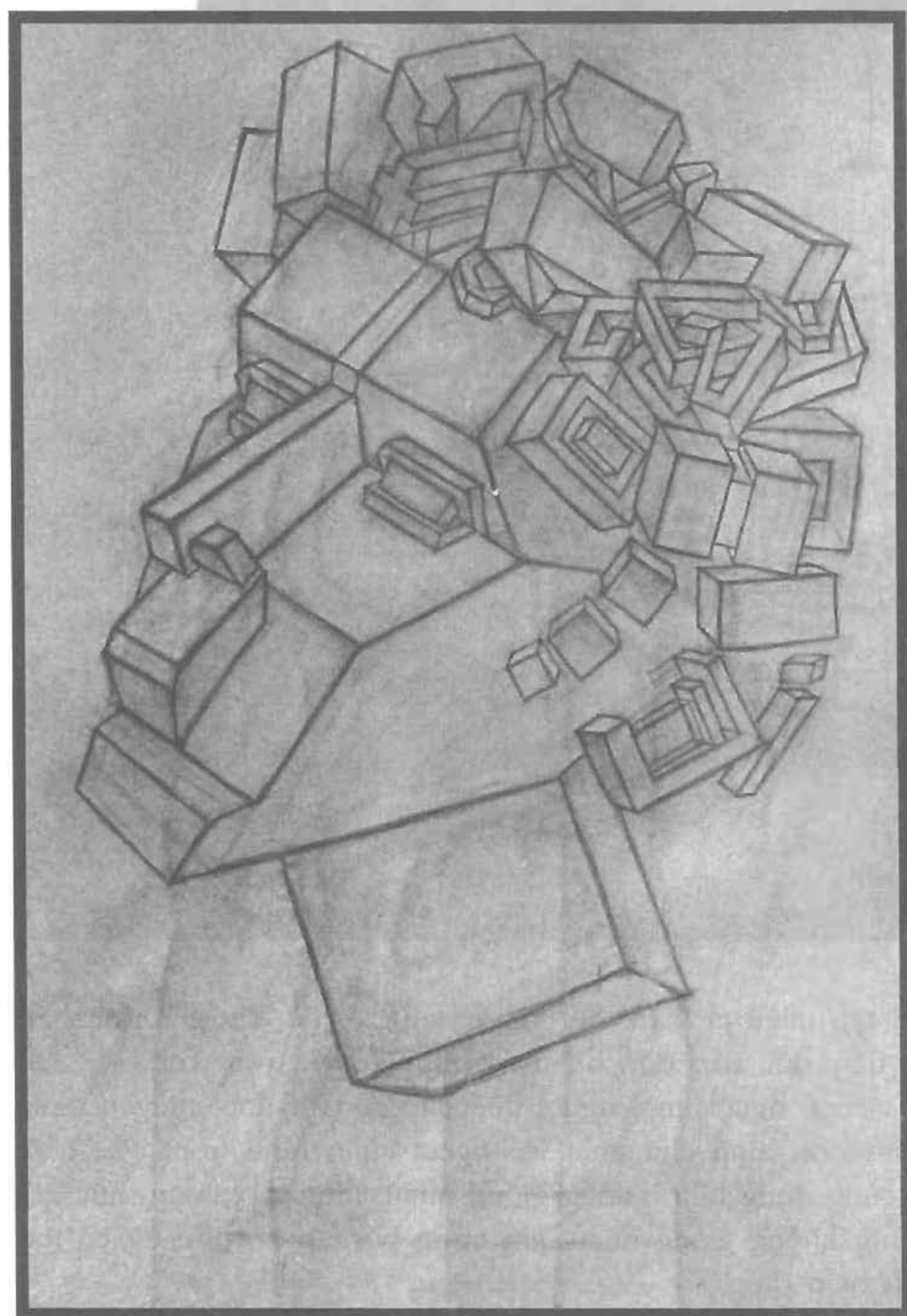

Hình 12

Hình 13: Đây là bài tập miêu tả biến thể của xương đầu dê. Do góc độ nhận biết của sự vật tự nhiên thay đổi, dẫn đến điểm tạo hình đa nguyên. Lúc đó, giáo viên yêu cầu nhóm học viên 6 người, mỗi người thiết lập ra một đơn nguyên khác nhau. Trong đó, có người chọn hình chữ nhật, có người chọn hình tròn, có người chọn hình lăng. Mặc dù cùng dùng hình vuông giống nhau, nhưng phương thức kết cấu của mỗi học viên cũng không giống nhau, chỉ trong bài tập này thì đã có thể thấy được 4 loại tạo hình biến thể.

Hình 14: Giai đoạn bắt đầu của bài tập, nếu không có người chỉ bạn thì làm sao, rất nhiều học sinh có thể bỏ phí 2, 3 tiết học trên sơ đồ phác thảo, đây chính là những bài tập về suy nghĩ. Học viên chỉ biết những nguyên lý căn bản, mà khi đối diện với giấy trắng thì vẫn không thể rút ra kết luận, sự hấp dẫn của nghệ thuật cũng chính là ở đây. Cuối cùng tác giả cũng tìm ra được cách dùng đường nét tạo hình để giải thích cho sự vật. Xin hãy chú ý cách xử lý kiểu tóc quần, tác giả sắp xếp lại những lớp tóc, có sự thống nhất trong sự biến hóa, sắp xếp trước sau rất là có trật tự, tạo nên tỷ lệ tương đối hài hoà với khoảng trắng giản lược của phần mặt.

Hình 14

Bài tập 3: TƯỜNG TƯỢNG VÀ Ý TƯỢNG SÁNG TẠO

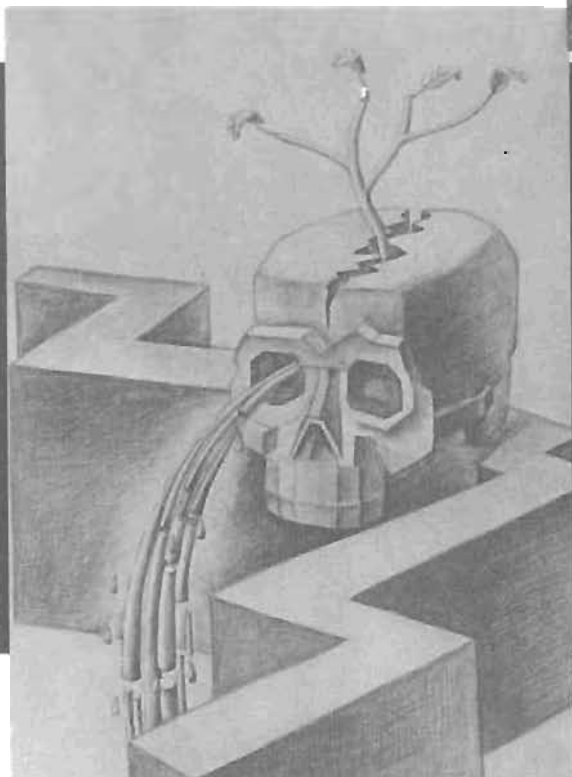
(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

Hình 15: Đây là bài tập biến thể về phần đầu tượng thạch cao của Hy Lạp cổ, trong hình vẽ những đường giao sáng tối của hình thể phía trước tương đối rõ, những hình thể phía sau thì tuân theo những trật tự trước sau, chính phụ, giảm dần theo thứ tự. Những biến hóa trên tượng thạch cao này thì không rõ ràng như vậy, thậm chí có thể nói độ mạnh nhẹ của ánh sáng là như nhau. Những tiết tấu của hình tượng là kết quả xử lý nghệ thuật và lý giải không gian của tác giả, chỉ dựa vào mắt thì không thể thấy được những điều này.

Hình 15

Hình 16: Cũng là xương đầu người, những tác giả khác nhau thì có sự tưởng tượng và ý nghĩ sáng tạo khác nhau, cây và nước mắt là do những hình thể tròn đơn giản chuyển hóa mà thành.

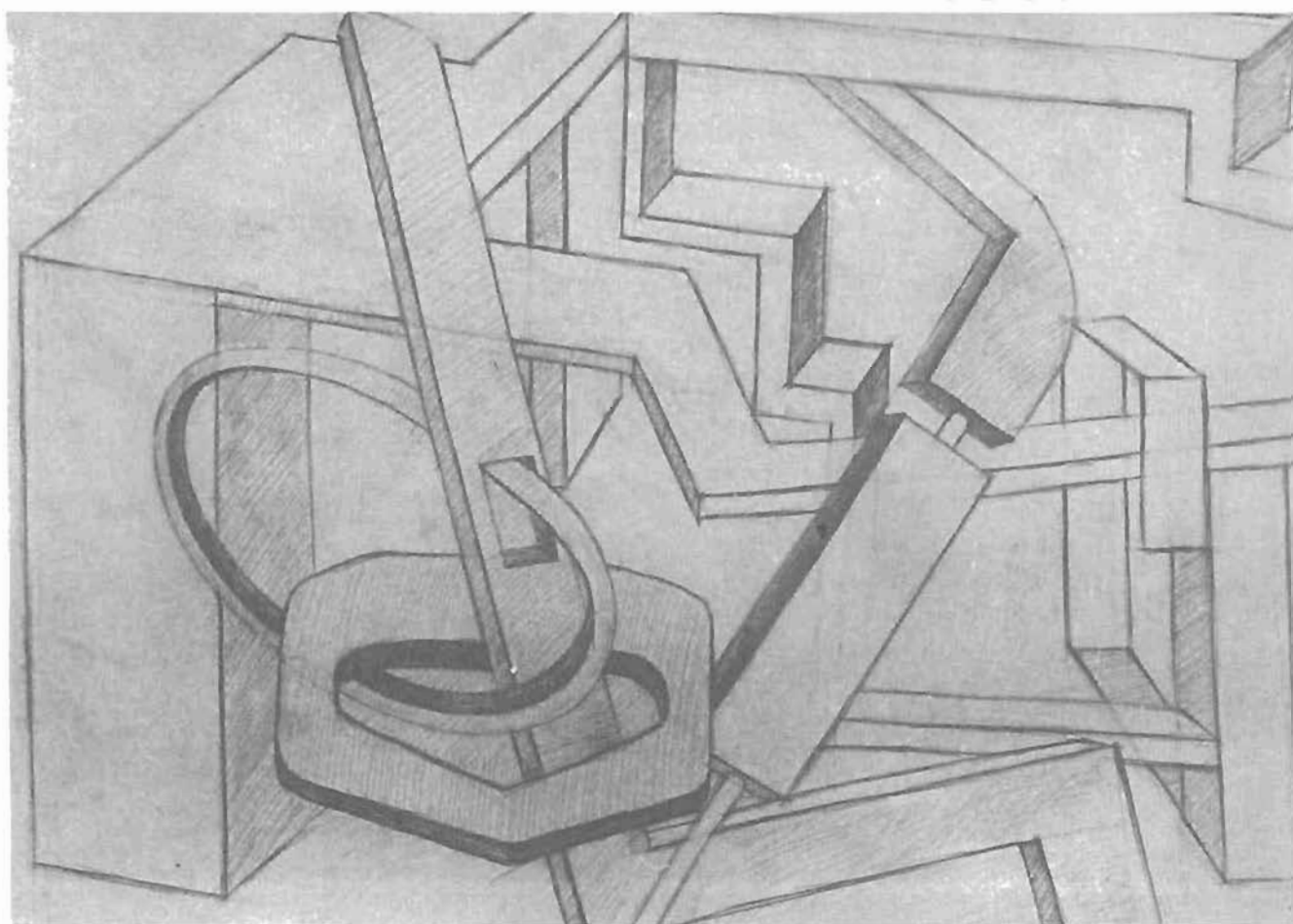

Hình 16

Hình 17: Đây là tác phẩm chủ nghĩa lập thể nổi tiếng tiêu biểu của họa sĩ "3 người bạn". Tác giả đã mượn 3 nhân vật để sáng tạo hình tượng bức tranh hoàn toàn mới. Trong hình tượng cho dù là nhân vật hay cảnh vật đều được đẩy lùi vào vị trí thứ yếu, vừa có chủ đề lại vừa không bị giới hạn, đã sử dụng những sự vật tự nhiên rất tốt để có thể thể hiện những công năng của hình vẽ.

Hình 17

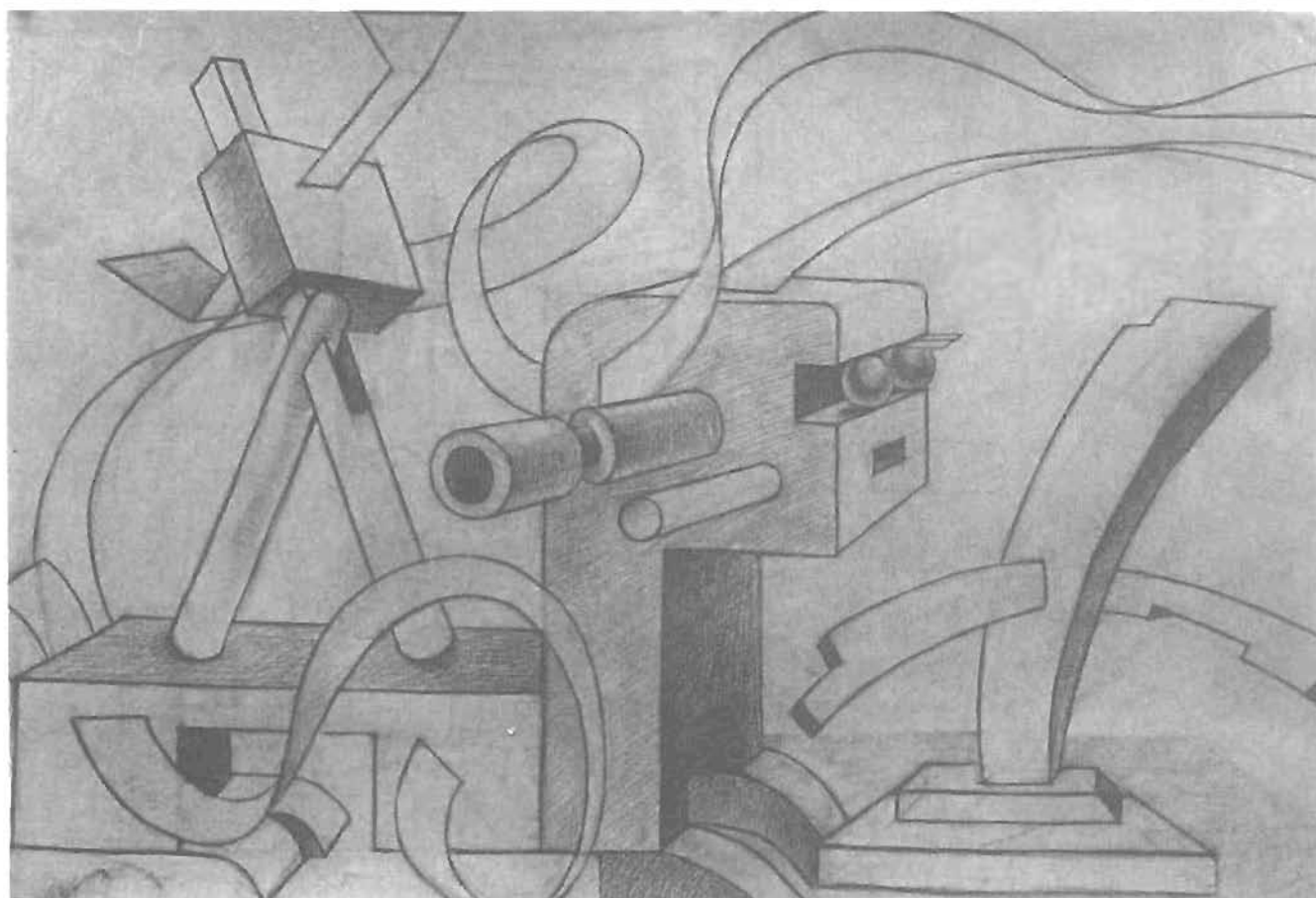

Hình 18

Bài tập 4: BÀI TẬP BIẾN THỂ VỀ NHỮNG HÌNH VẼ TRỪU TƯỢNG

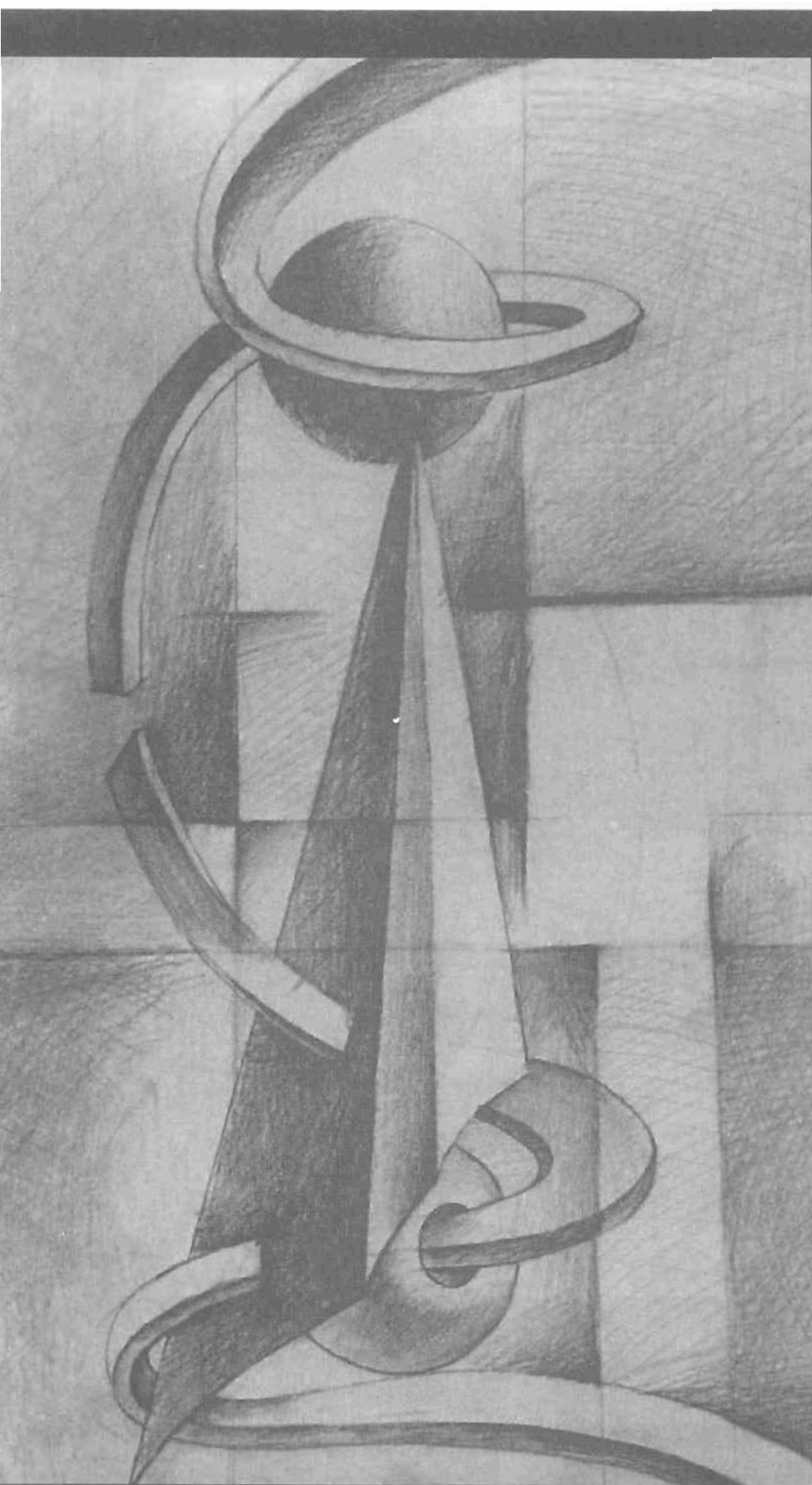
(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

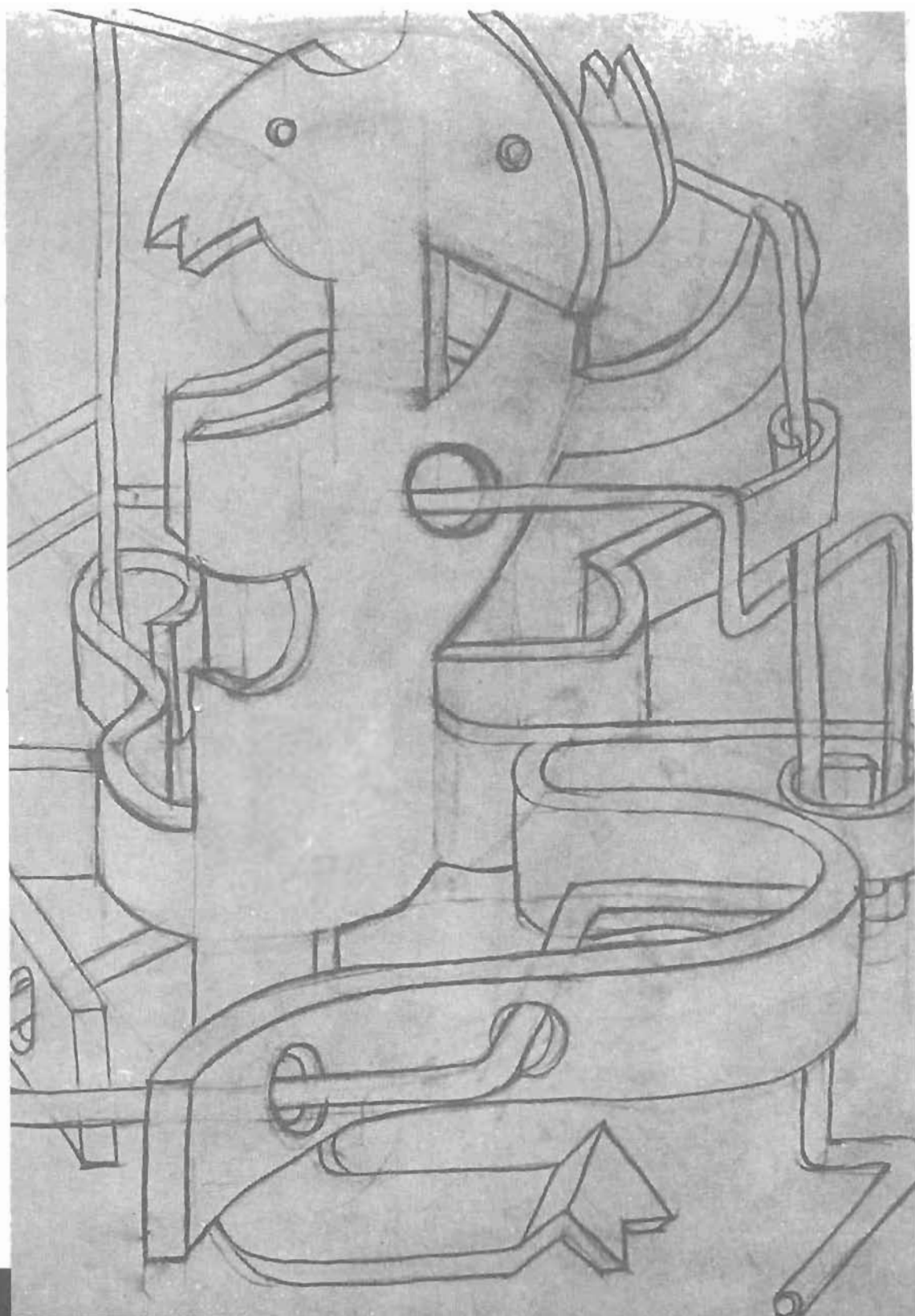
Hình 18: Tác giả dùng những hình tượng có kết cấu hình thể trừu tượng, điều thú vị là ở góc dưới bên trái hình tượng, có một sự đan xen của hình tròn, đây cũng là hai hình tròn duy nhất trong một bức tranh lấy hình vuông làm chính, vì thế mới làm cho người ta chú ý đến, trở thành trung tâm thị giác của hình tượng, và cũng tạo nên sự so sánh đối chiếu hình thức của hình tròn và hình vuông trong hình tượng, cũng phải kết hợp chặt chẽ với hình bầu dục tổ hợp với hình tròn, nếu không hình tròn đơn lập sẽ phá vỡ đi sự hài hòa của hình tượng.

Hình 19

Hình 19: Sau khi tác giả hoàn thành căn bản kết cấu trừu tượng, thì thêm vào 2 khối hình cầu, làm cho người xem liên tưởng đến cặp mắt, diễn đạt ý nghĩa của cả tác phẩm. Trong hình tượng không tìm ra được hình tượng cụ thể, mà cho người ta một cảm giác thần bí, kỳ dị. Đây chính là ngôn ngữ đặc sắc của tạo hình trừu tượng.

Hfinb 20

Hình 21

Hình 20, 21: Hai bài tập này là dựa vào đề tài mà giáo viên cho để làm, đề tài đầu là "Sự quan tâm và tiếp nối". Lập ý của đề tài thứ 2 là "chỉ thiên và bốc lên". Tác giả đã diễn giải được chủ đề tương đối tốt thông qua ngôn ngữ hình vẽ, loại bài tập này thông thường phải được tiến hành trên cơ sở những bài luyện tập phía trước.

Bài 2: BÀI TẬP SÁNG TẠO VỀ HÌNH MẶT PHẪNG

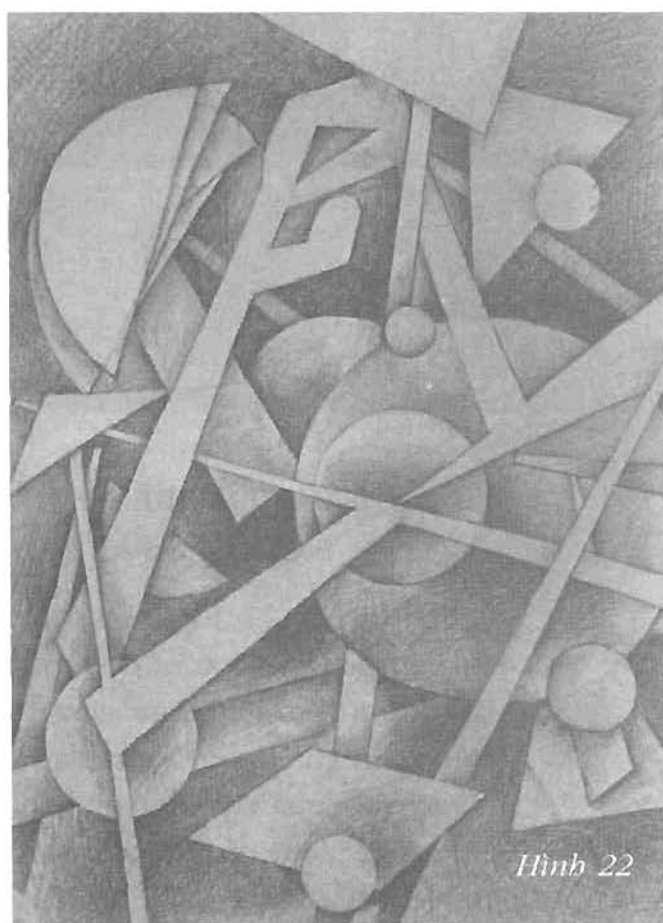
(Tuần 1-3. Mỗi bài tập 10 giờ học, tổng cộng 60 giờ học)

Những điểm chính của bài tập:

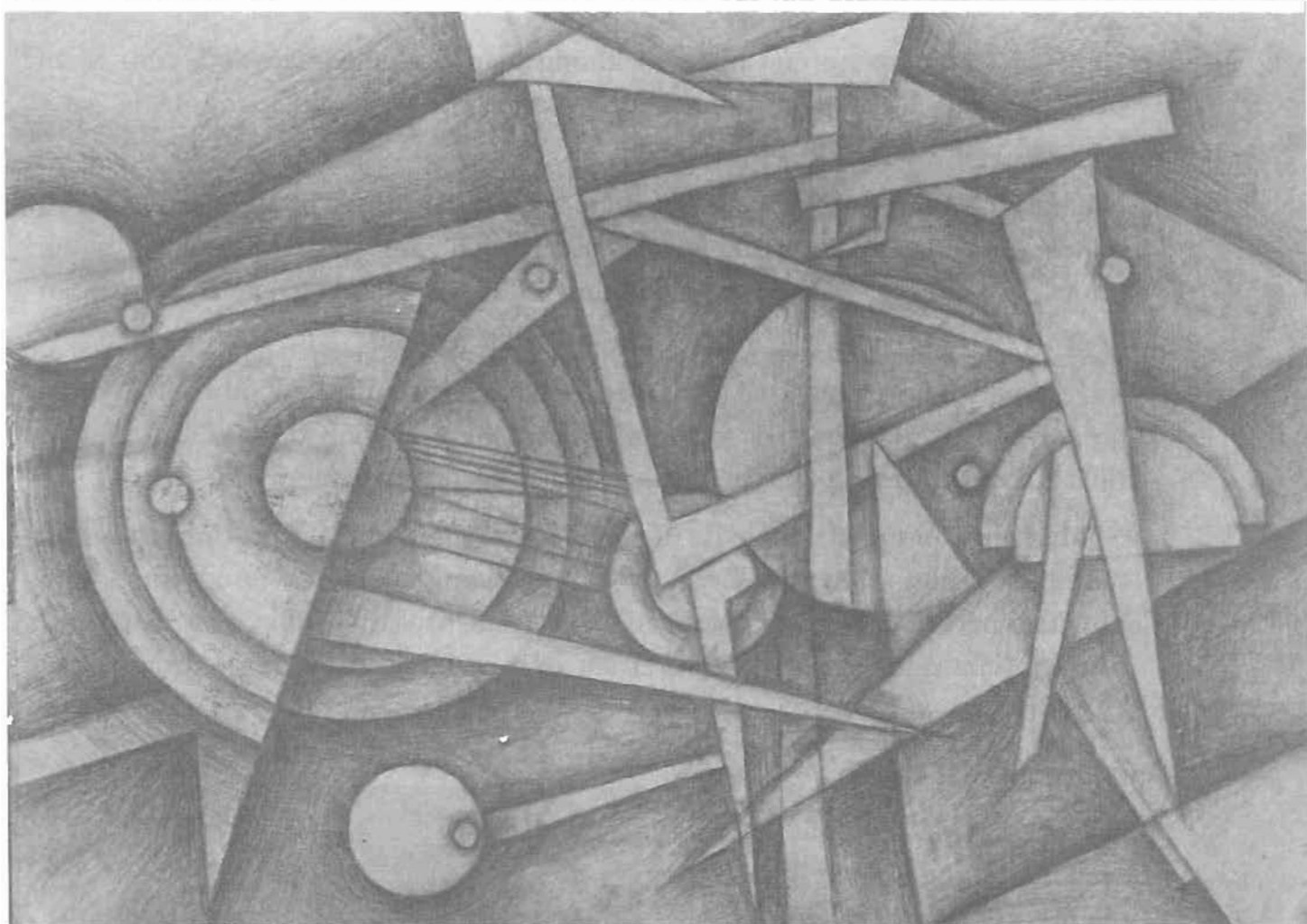
1. Làm giảm ảnh hưởng của nhân tố không gian 3 chiều, theo đuổi cảm nhận hình thức của hình tượng trong không gian 2 chiều, đi sâu vào tính đa dạng của ngôn ngữ tạo hình mặt phẳng.
2. Những sự vật trong giới tự nhiên đều lấy phương thức không gian 3 chiều để thể hiện, tạo hình không gian 2 chiều phải đem những sự vật tự nhiên phức tạp chắc lọc giản hóa thành hình dáng và tổ hợp của nó, hoàn toàn thoát ly khỏi những đặc tính vật lý chân thật của nó.
3. Vẽ đường viền về nét khái quát bên ngoài của vật thể là hình dáng, dùng tay vẽ một đường tròn hay một hình vuông cũng là hình dáng. Cái đầu xuất phát từ vật thể tự nhiên, cái thứ hai xuất phát từ khái niệm chủ quan.
4. Những hình tượng đa hình đa dạng là do những hình dáng đơn giản cấu thành, nếu không có nó thì dù có những tưởng tượng và tình cảm phong phú thế nào đi nữa cũng không biết bắt đầu từ đâu. Hình dáng là đơn vị căn bản của ngôn ngữ tạo hình, là vật dẫn cơ bản của tư tưởng, quan niệm và tình cảm.

Yêu cầu của bài tập:

1. Trước tiên không phải xuất phát từ những sự vật khách quan đã được bày ra sẵn, mà xuất phát từ hình tượng, chọn những hình dáng cơ bản phải dùng, trực tiếp tổ hợp các hình dáng.
2. Trong quá trình tổ hợp, có thể vượt quá giới hạn của việc tạo hình trừu tượng hoặc là cụ thể.
3. Công năng của sắc điệu trước tiên là phải căn cứ vào yêu cầu của hình thức hình tượng để bố trí 3 màu đen trắng xám, kế đó là quan hệ trước sau của hình dáng.

Hình 22

Hình 23

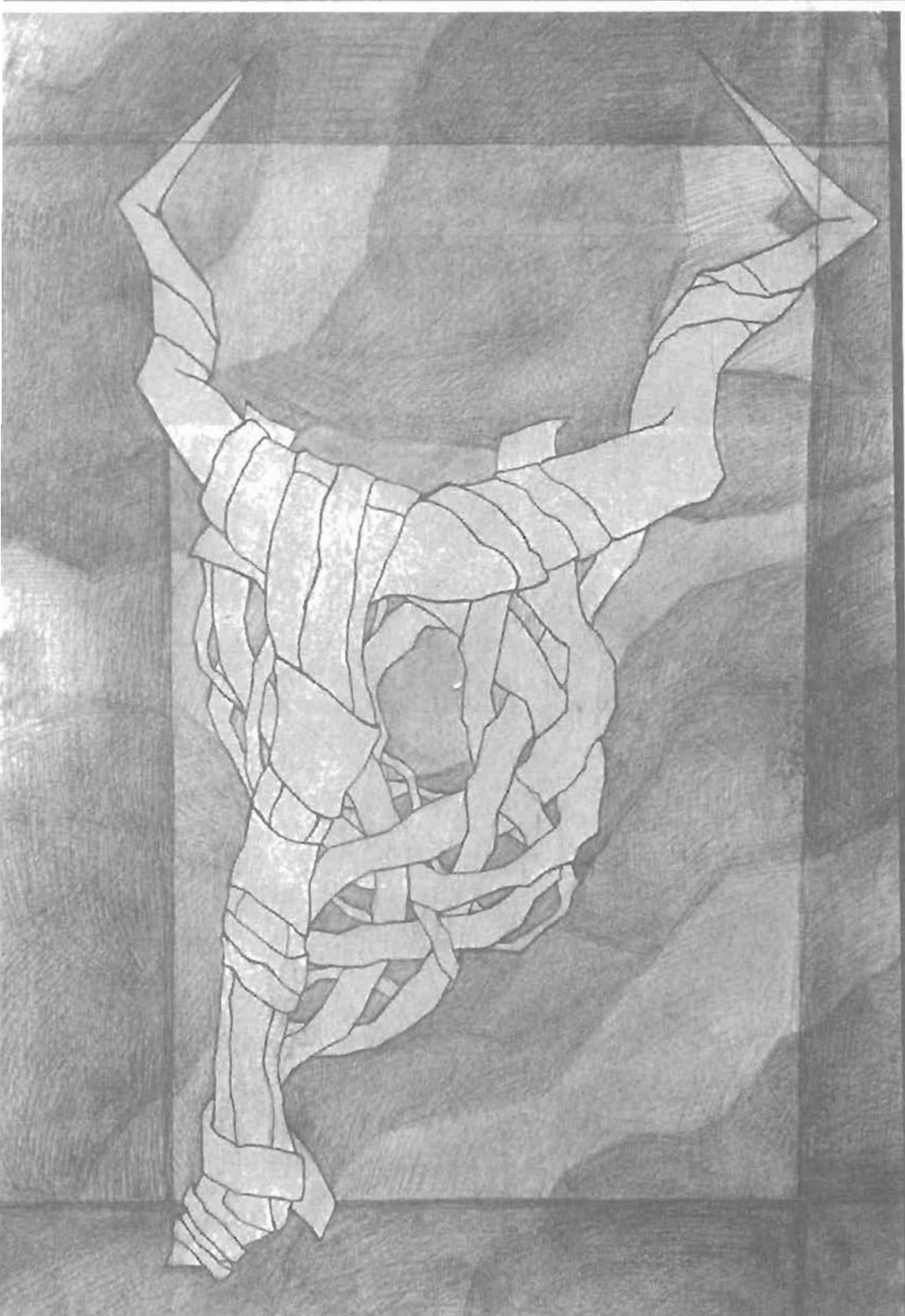
Bài tập 1: BÀI TẬP BIẾN THỂ VỀ Ý TƯỢNG TẠO HÌNH

(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

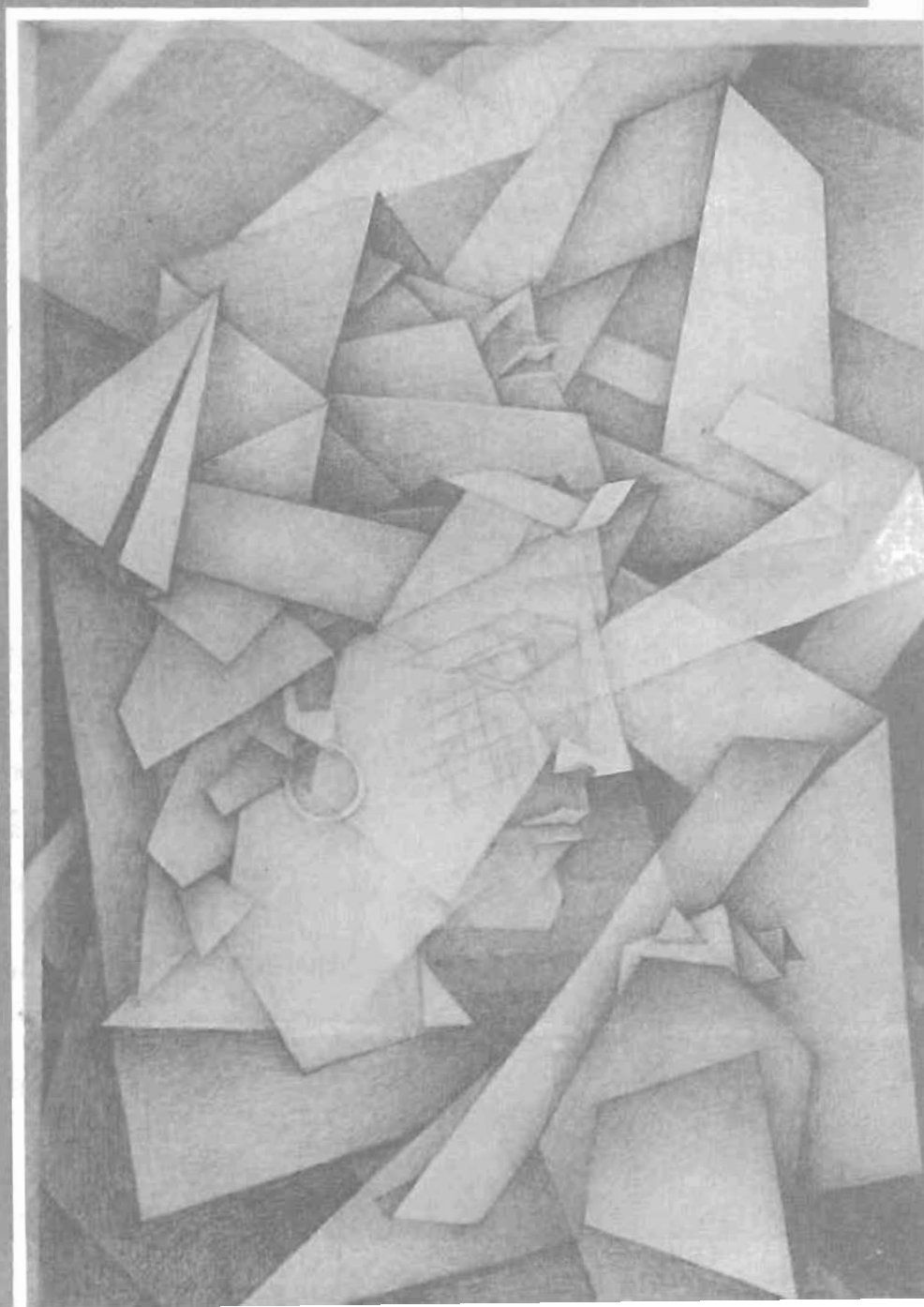
Hình 22, 23: Là bài tập biến thể của chiếc xe đạp hư của 2 học viên. Họ đều đã chắt lọc ra được những ký hiệu đặc trưng cơ bản của chiếc xe đạp, hình tròn, hình tam giác, hình thang,... Trong đó một học viên đã tháo hoàn toàn chiếc xe đạp ra sau đó tổ hợp lại; một học viên khác thì tổ hợp một số bộ phận y như hình dáng cũ của chiếc xe đạp. Nhưng cả 2 đều cho người xem có được cảm nhận về “máy móc và vận động”. Trong cái ẩn hiện của tác giả, hình tượng mang nặng tính hiện đại.

Hình 24:

Tác giả chuyển hoá xương đầu bò thành tổ hợp đan hình sợi, đồng thời sử dụng phương thức miêu tả bằng sợi để thể hiện. Người xem có thể suy nghĩ, cũng là cái xương đầu bò này, còn có thể dùng bao nhiêu cách để thể hiện?

Hình 24

Hình 25: Đây là bài tập tiến hành cấu thành, thành hình mặt phẳng của tượng thạch cao Hy Lạp cổ. Tác giả đã chuyển hóa tượng thạch cao lập thể thành những gấp khúc và đan xen của hình thang, cố gắng hết sức để giữ khoảng cách với tượng thạch cao. Chỉ có không dựa vào những sự vật khách quan một cách quá đáng thì mới có thể làm theo cách của mình ai muốn nói gì mặc ai, rất là tự nhiên, đây mới chính là trạng thái tạo hình đích thực. Càng muốn kẻ sát vào tượng thạch cao để vẽ thì càng trở nên bị động, càng đi xa ý nghĩa chính của tạo hình. Trên ý thức phải cách xa sự vật thì mới có thể thể hiện đối tượng 1 cách chuẩn xác. Tác giả rất chủ động và tích cực đối với việc cấu thành mặt phẳng vì trên tượng thạch cao thật thì không thể tìm được những sự tổ hợp kết cấu phong phú như vậy. Nghệ thuật không thuộc về "những người miêu tả tự nhiên chân thật".

Hình 25

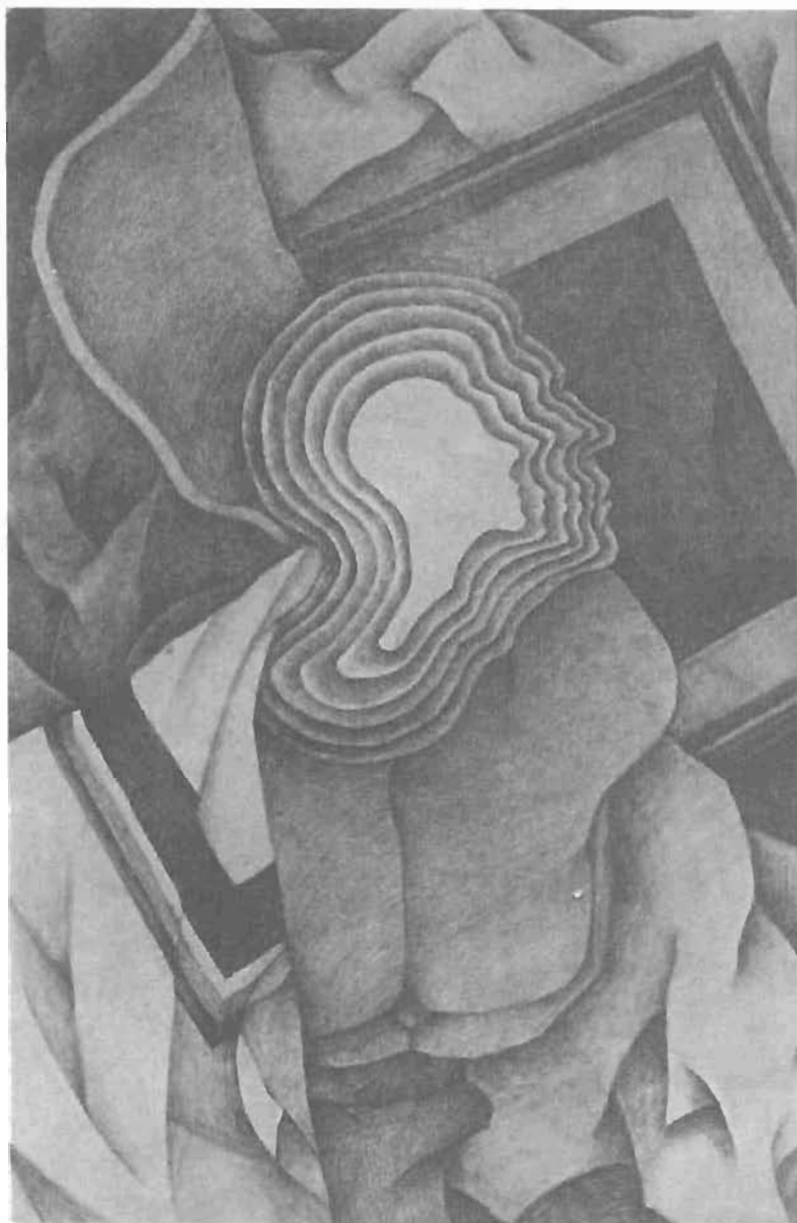
Bài tập 2: NHỮNG TƯỜNG TƯỢNG VÀ Ý TƯỢNG SÁNG TẠO CỦA HÌNH MẶT PHẪNG

(20 giờ học, hoàn thành 2
bài tập)

Hình 26: Hình này hoàn toàn tháo rời kết cấu của sự vật tự nhiên, sắp xếp lại trong cái khung giống như là khung của giá sách hình vuông, mà rất có trật tự, đen trắng rất là hài hòa, cho người ta một cảm nhận rất là mới mẻ. Tác giả đối với việc tháo rời và sắp xếp lại sự vật thì rất là thoải mái, lại không phá đi những nội quy cũ, có thể thấy được khả năng nắm vững bố cục. Ngoài ra sự phân bố trắng đen của hình tượng không có câu nệ sự giới hạn của tạo hình, hoàn toàn dựa vào những yêu cầu mỹ cảm về hình tượng, đây là những linh hoạt, những thủ pháp xử lý mạnh dạn khi mà xảy ra mâu thuẫn giữa tạo hình và hình thể của hình tượng. Ở phía dưới góc trái có ký hiệu của đơn vị tạo hình căn bản mà tác giả thiết lập, để lúc nào cũng nhắc nhở mình không được mù quáng...

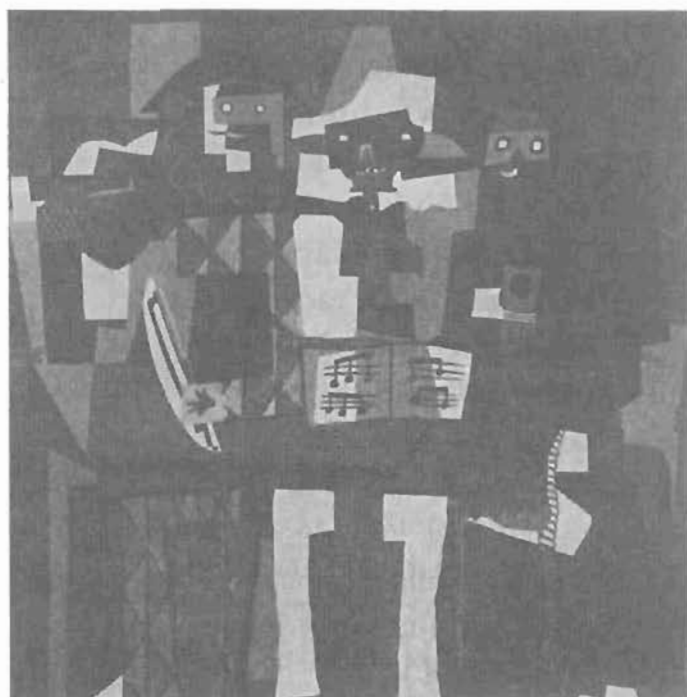

Hình 26

Hình 27

Hình 27: Đây là bài tập biến thể của tổ hợp khung kính và tượng thạch cao. Do nhiều lớp của phần đầu tượng thạch cao tạo thành một vị trí chặt nhất, tạo thành trung tâm của hình tượng. Một bức tranh bắt buộc phải có vị trí chặt, mâu thuẫn giữa chặt và lỏng càng lớn thì hiệu quả của nó càng tốt. Có nhiều học viên thường thiếu kỹ thuật về phần này, làm cho hình tượng trở nên tầm thường.

Hình 28

Hình 29: Tác giả bắt đầu trực tiếp từ những tổ hợp hình thái, vô tình có cảm giác như là đồ đồng thau của thời đại Thương Chu. Vì thế chú ý đi sát với những đặc trưng tạo hình của đồ đồng thau, theo tư tưởng này để hoàn thành bài tập. Hình tượng bước đầu đã thể hiện được “vẻ đẹp trong sự nghiêm khắc dữ tợn” của đồ đồng thau. Nếu tác giả có thể tìm được một số sách tranh về đồ đồng thau cổ đại để tham khảo nghiên cứu thì hiệu quả về hình tượng của tranh càng hay hơn.

Hình 29

Bài tập 3: CẤU THÀNH TẠO HÌNH TRỪU TƯỢNG

(20 giờ học, hoàn thành 2 bài tập)

Những điểm chính của bài tập:

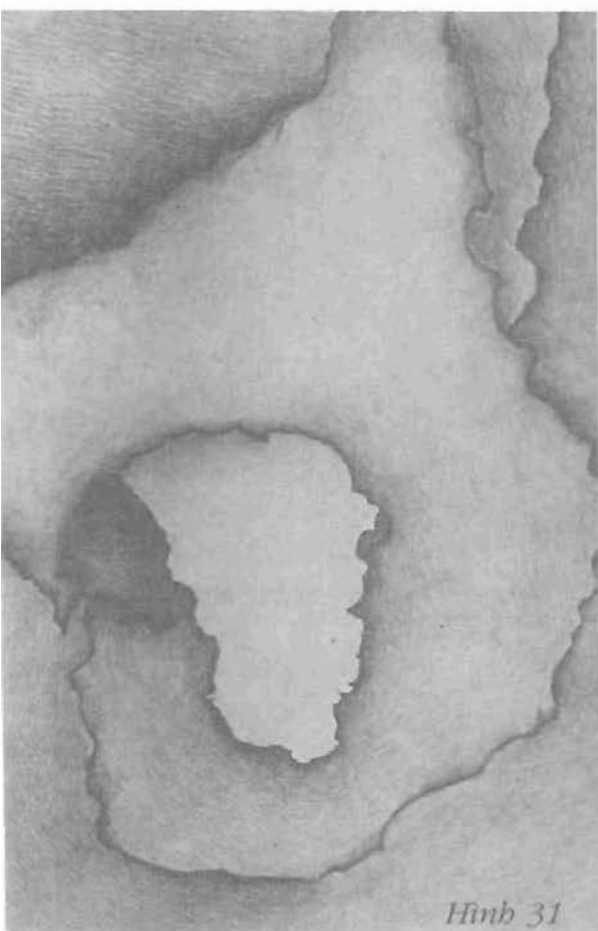
Có thể lấy tạo hình trừu tượng ví với việc xây dựng một căn nhà. Vậy thì: “gạch” chính là những vật liệu cơ bản của xây dựng. Trạng thái hình tổ hợp chính là “gạch” để xây dựng nhà. Chỉ có đạt được một số lượng gạch nhất định thì mới có thể thi công.

Khi mà chúng ta đã đạt được gạch để xây nhà, thì có dùng những viên gạch giống nhau để xây dựng nhiều kiểu nhà khác nhau.

Hình 30: Chúng ta có thể cảm nhận được một nhân vật biến hình rất là thú vị. Lúc mà tác giả bắt đầu vẽ, thì điều mà tác giả nghĩ trước tiên là hình tròn của tiền cảnh và hình vuông của hậu cảnh tạo nên một tổng thể đối chiếu vừa cương lại vừa nhu, tiến thêm một bước nữa là sự biến hóa của việc đặt hai nửa hình tròn ở vị trí trên dưới lệch nhau, thông qua sự thay đổi dần dần về sắc điệu có thể phân ra được không gian trước và sau. Đến đây thì những yêu cầu giảng dạy cơ bản đã đạt được, cuối cùng vẽ thêm 3 cái hình tròn nhỏ, mới cho chúng ta sự liên tưởng về một nhân vật. Nếu bạn thử dùng tay che đi 3 hình tròn nhỏ, thì bức tranh này hoàn toàn là một bức tranh trừu tượng.

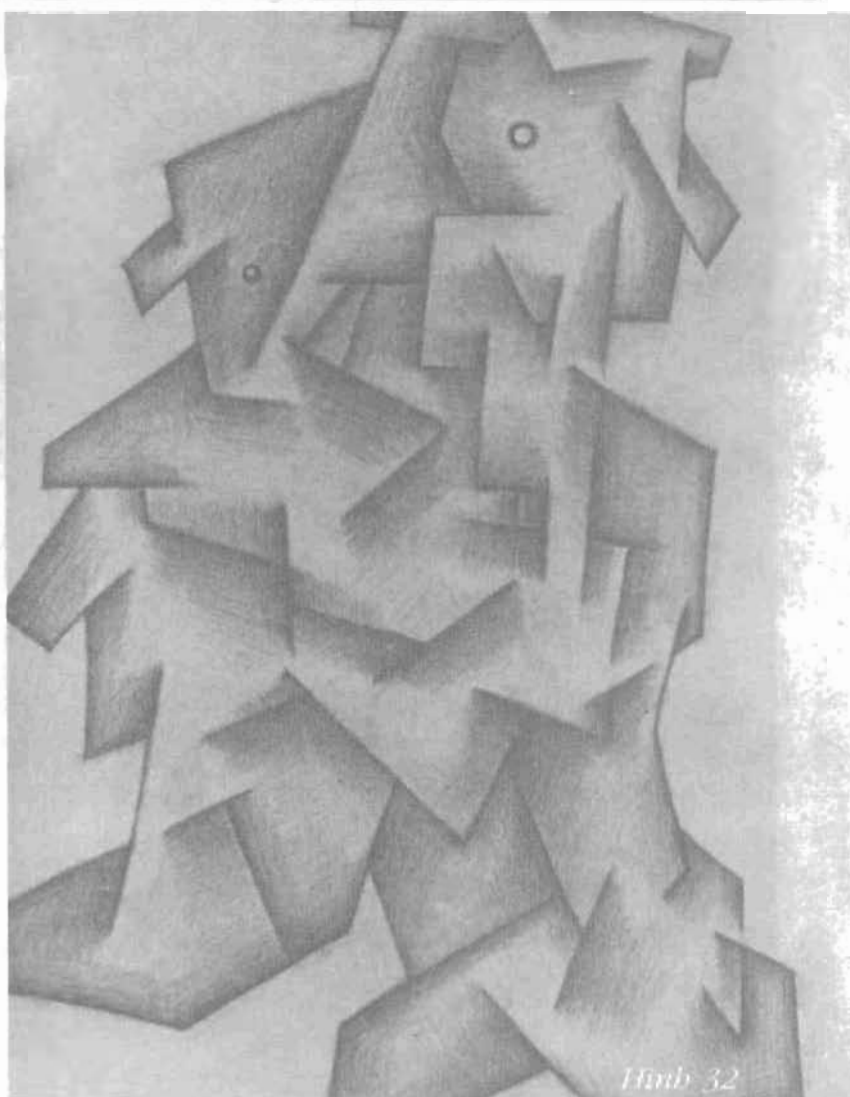
Hình 30

Hình 31

Hình 32: Ý đồ của tác giả chỉ là đơn thuần vận dụng những hình thái để tiến hành những bài tập giao hợp, những phương pháp này đáng để đề xướng. Hoàn toàn là những tổ hợp hình thang trừu tượng, vừa đỡ lo vừa đỡ tốn sức, kết quả lại tốt, đây là ví dụ học tập có phương pháp. Bức tranh này phong phú mà nội dung cũng không trống rỗng phù phiếm, cuối cùng tác giả đã thêm hai hình tròn nhỏ, làm điểm mắt, giống như là hai người nhỏ sinh động bồng bồng hiện lên trang giấy, đây cũng chính là cái thú vị của tạo hình trừu tượng.

Hình 31: Là bài tập trừu tượng đơn thuần. Trong lúc tác giả đang suy nghĩ thì nói muốn vận dụng những hình thái ngẫu nhiên để làm đơn vị căn bản của tạo hình, còn những hình thái tự nhiên thì cấu thành như thế nào, tác giả đã phải suy nghĩ rất lâu, cuối cùng quyết định dùng lửa để đốt giấy thành hai hình thái, sau đó đem 2 hình ngẫu nhiên này vẽ lên trên hình tượng, cứ đan xen kết cấu của hai hình thì rất là đẹp. Phần giữa hình tượng thì hơi sáng, tạo thành trung tâm của thị giác. Bức tranh này tuy chỉ có hai hình thái nhưng không có cảm giác thô sơ, ngược lại còn rất tinh tế và phong phú, vấn đề mấu chốt là sự miêu tả kiên nhẫn về hình tượng tự nhiên của tác giả, từ đó làm phong phú hình tượng.

Hình 32

Hình 33

Hình 33: Đây là bài tập giản lược về người mẫu. Để biến một người đang sống thành một cấu thành mặt phẳng thì cần phải có một kỹ năng nhất định, có lẽ tác giả có tri thức và kỹ năng cơ bản về vẽ thực rất là vững chắc, đó là tri thức và kỹ năng về phép cộng, mà đây là phép trừ. Tác giả trong quá trình khái quát, chắt lọc, giản hóa đã giữ lại được ngoại hình sinh động nhất của người mẫu. Cũng có phần tương đối khó, vì trong quá trình làm thành hình mặt phẳng, thường vì những suy nghĩ lý tính mà không nắm được những cảm giác sinh động.

PHÂN TÍCH NHỮNG TÁC PHẨM XUẤT SẮC VỀ Ý TƯỞNG SÁNG TẠO TRONG HÌNH VẼ

Hình 34

Hình 34:

Xếp trên bục tĩnh vật là xương đầu người, dây thừng và dây thép,... Tác giả vừa bắt tay vào là đã thoát khỏi sự trói buộc của vật thật đối với sự sáng tạo, xuất phát từ những hình thể lớn trừu tượng, sau khi hình tượng xuất hiện một số lượng hình thể nhất định, tác giả mới tùy cơ ứng biến mà xác định xương đầu, dây thừng,... sự biến thể của xương trán, mắt, mũi, rất là thú vị. Răng là do những hình lập phương nhỏ dựa vào thấu thị để xếp theo thứ tự, sợi dây thừng ở phía trên góc phải là dựa vào thể hình tròn để mà vẽ ra.

Hình 35

Hình 35, 36, 37: Đây là những miêu tả con người mà được giải thích là “những người diễn ảo thuật”, tổng cộng hơn 10 bức. Bây giờ chọn ra 3 bức để tham khảo. Tác giả thực sự giống như nhà ảo thuật, đem những con người mà chúng ta quen thuộc diễn giải thành những tạo hình biến thể như vậy.

Hình 36

Hình 37

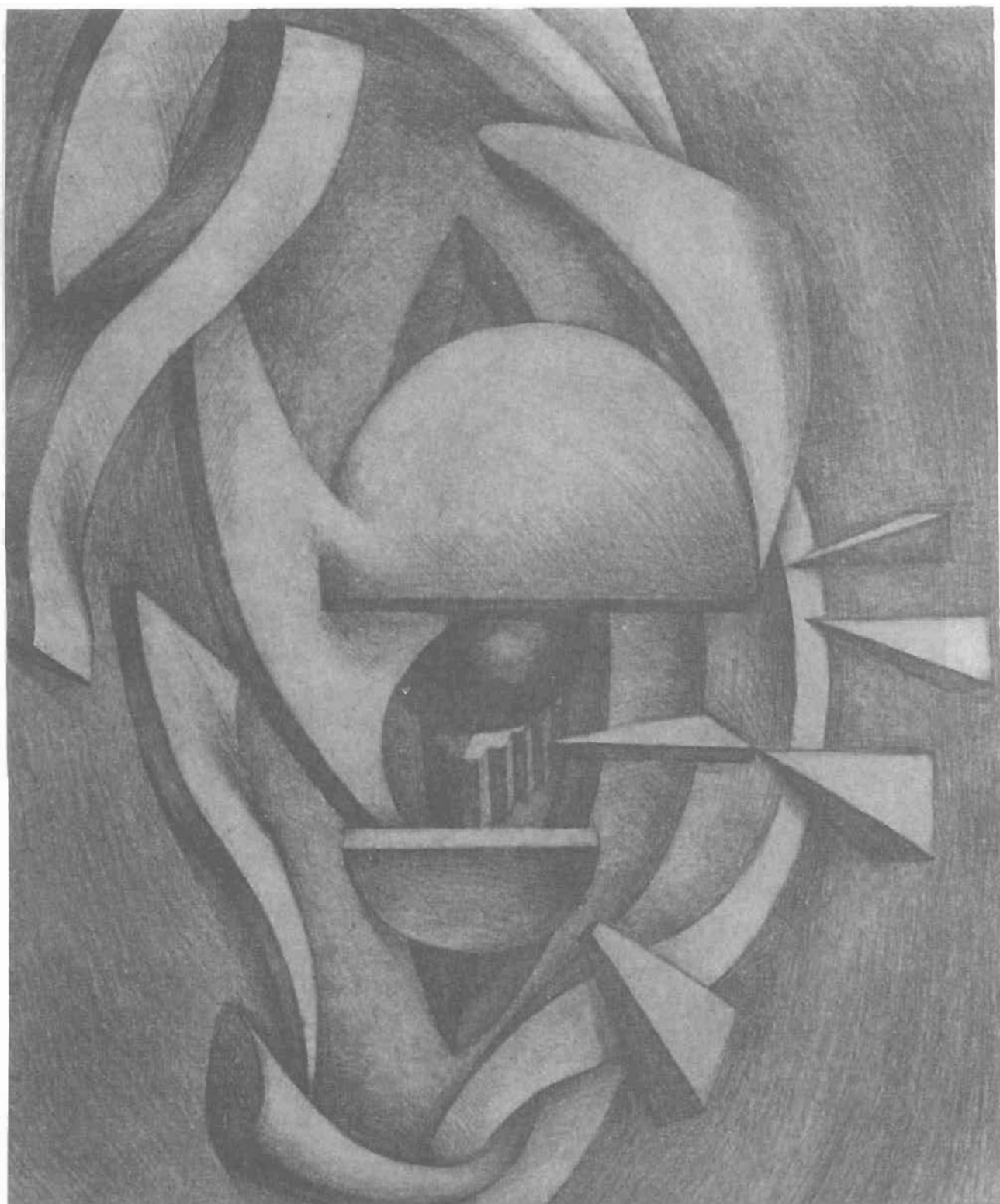
Hình 38: Đây là tác phẩm miêu tả của một nhà họa sĩ người Pháp có đề tài là “2 người phụ nữ”. Tác giả khái quát hình thể của nhân vật thành tổ hợp những hình tròn. Trên biểu hiện thể tích, tác giả thậm chí đã bỏ đi sự phản quang trong sắc điệu, làm cho bức tranh càng đơn giản trong sáng mà có lực. Những mỹ cảm cấu thành nên hình thể trong hình tượng thường là những vấn đề về những tình tiết như những nhân vật mà tác giả vẽ là những nhân vật gì, những nhân vật này đang làm gì.

Hình 38

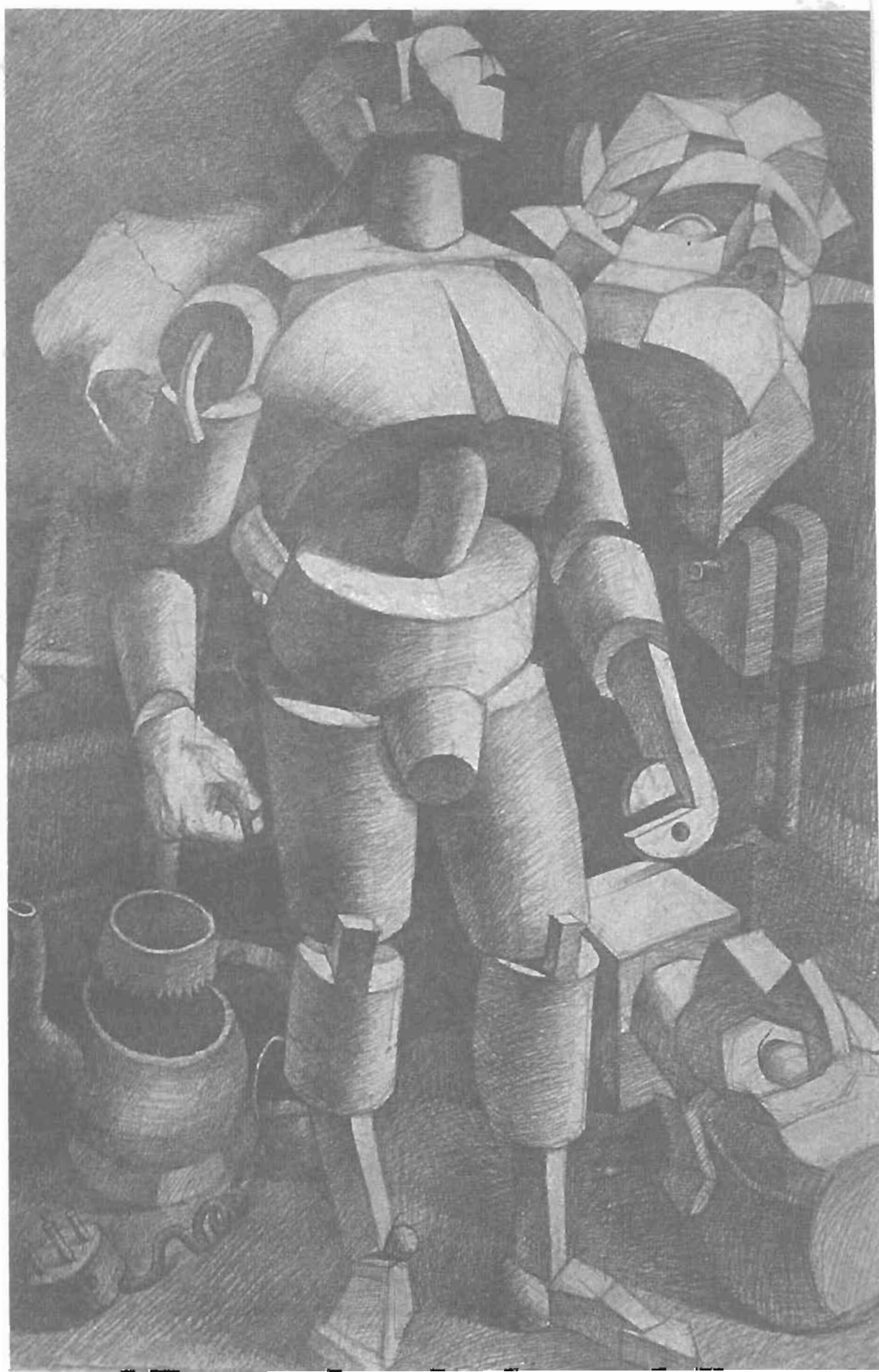
Hình 39: Tháo rời tượng thạch cao ra thành nhiều bộ phận, trong đó một con mắt thì giống như kính viễn vọng đơn kéo thẳng ra, trông mắt hình cầu được khảm vào trong vành mắt. Thử nghĩ, nếu trong phòng vẽ không có những tượng thạch cao này, thì khả năng vẽ ra những bài tập như thế này là không có. Nếu có những tượng thạch cao này mà không có quan niệm và tưởng tượng thì cũng không thể hoàn thành bài tập.

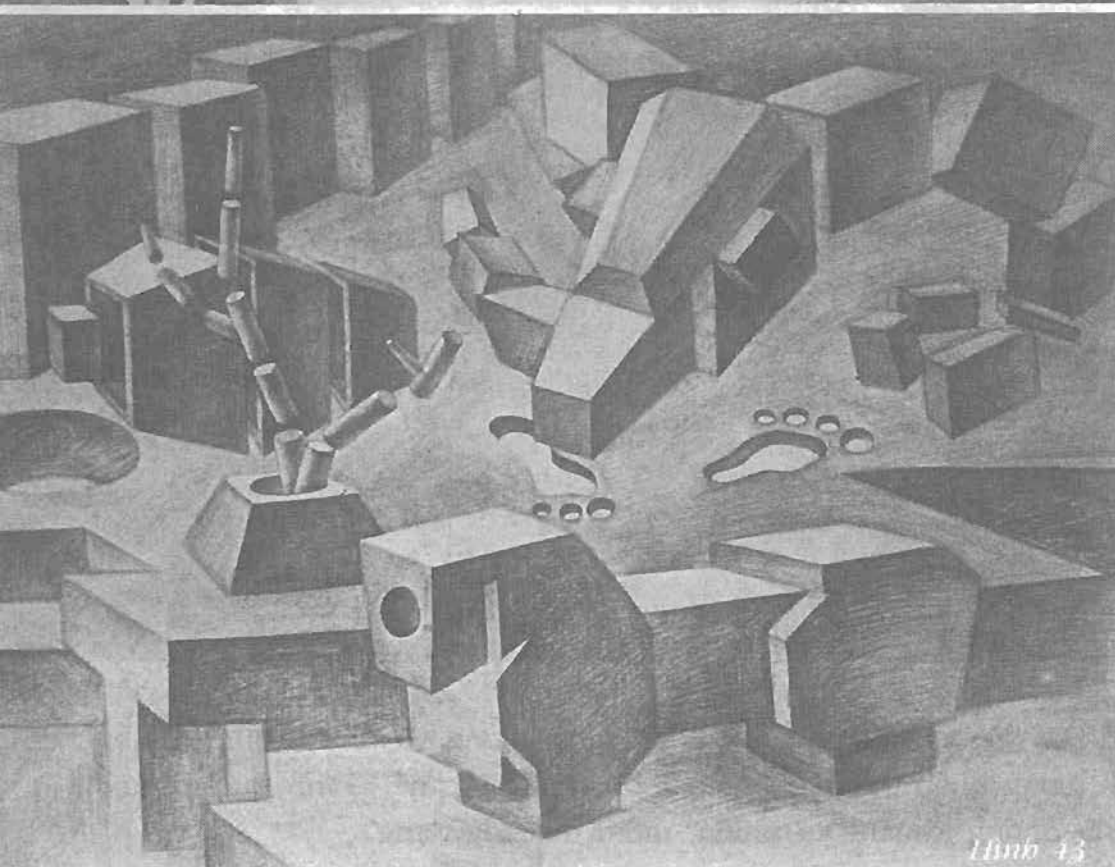
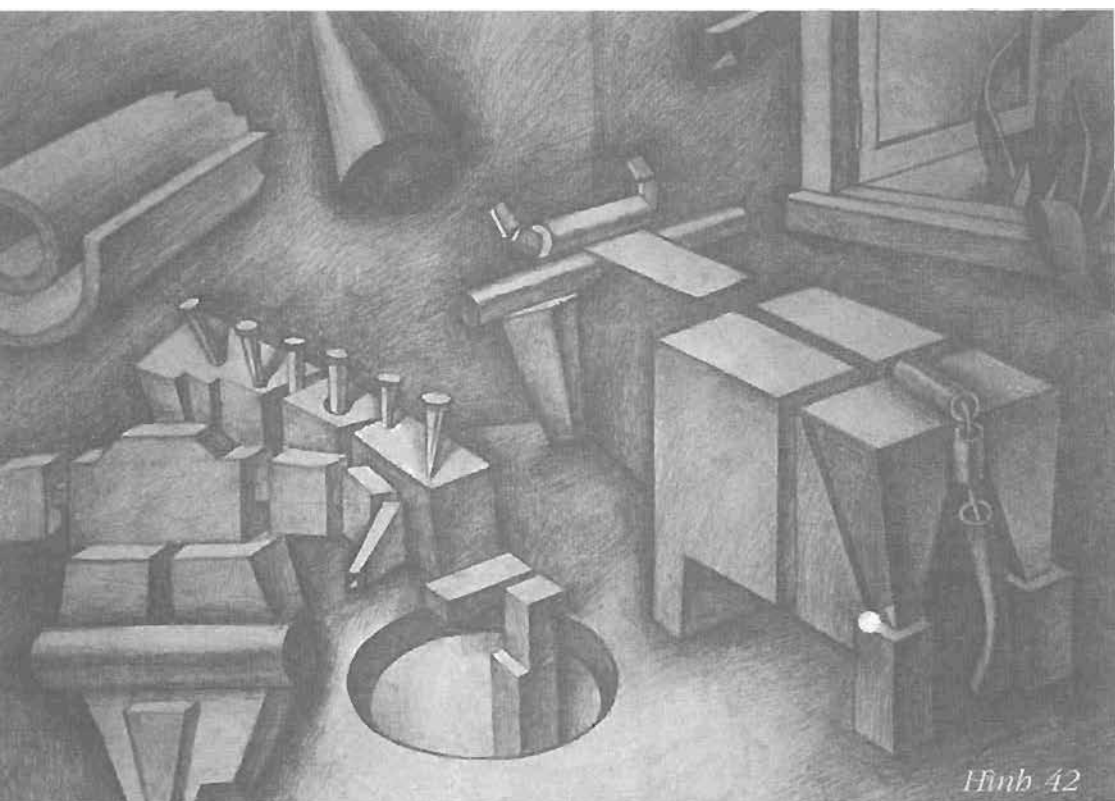
Hình 40

Hình 40: Tác giả đã tạo nên hình thái lấy hình tròn của hình tượng làm trung tâm, giống như là một cơn gió xoáy, xoay tròn những hình thể này lại. Phương thức này trong tranh Trung Quốc gọi là “Lấy thế”, “thế” là không thể chạy ra khỏi hình tượng, nếu không kết cấu của hình vẽ sẽ bị tách rời. Những hình chóp ở phía trên góc phải của hình tượng cũng hướng về trung tâm, càng làm tăng lực ngưng tụ của hình tượng.

Hình 41: Đây là bài tập chuyển hoán về người mẫu, đầu tượng thạch cao và một số tĩnh vật.

Hình 42, 43: Sắp con trâu bằng thạch cao và xương dẻ phủ đầy bụi trên một cái bục, yêu cầu học viên “mượn đề tài để phát huy”. Nắm vững quan niệm tạo hình không khó, nhưng ứng dụng và lý giải trong thực tiễn lại không dễ. Những sự tạo hình biến hóa đa dạng trong hình vẽ chủ yếu dựa vào tưởng tượng, dựa vào sự suy luận của nguyên lý.

Hình 44

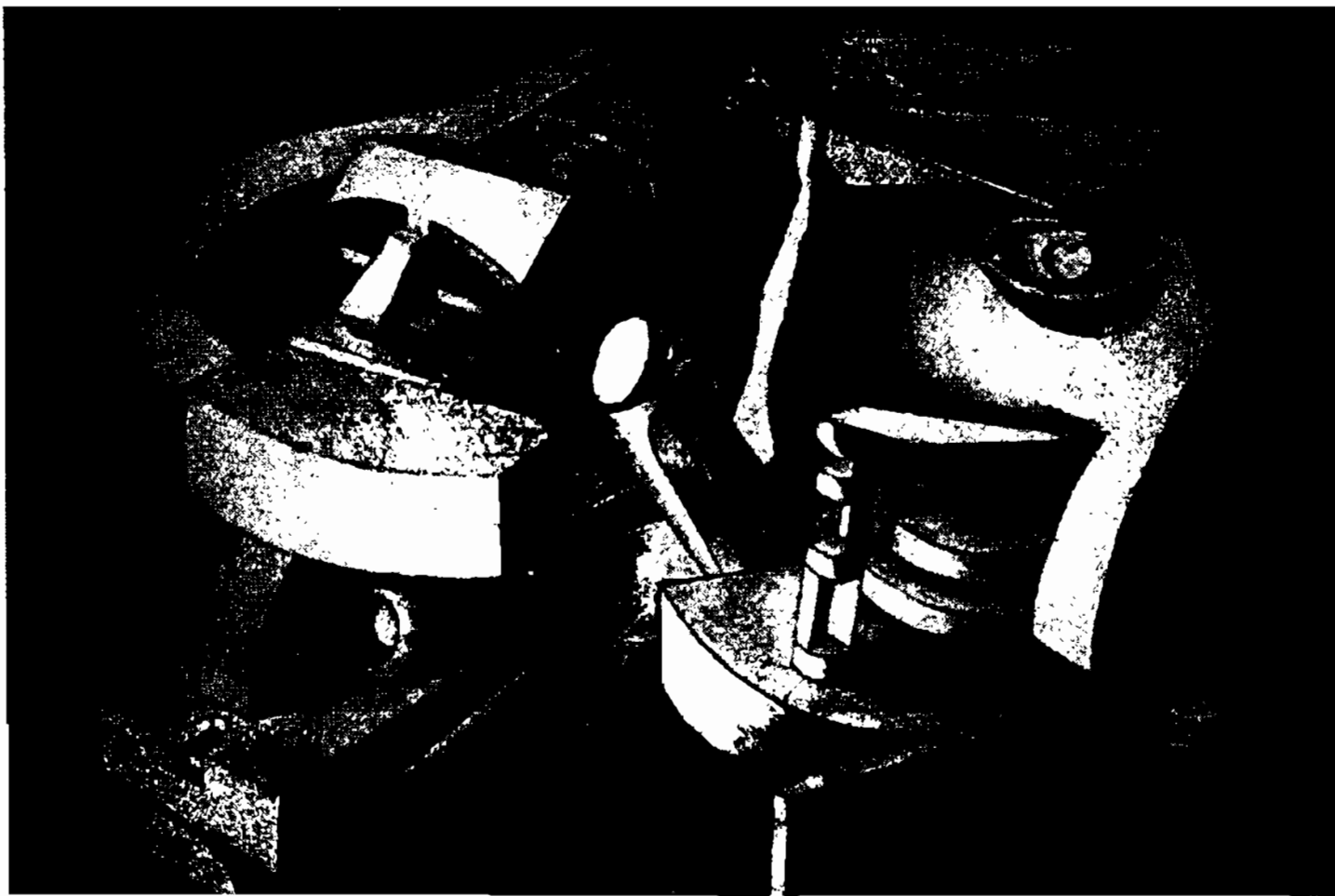
Hình 44: Đây là bài tập về sự so sánh giữa cương và nhu. Những hình thể trong hình tượng phân thành 2 phần: 1 phần là nặng nề, chính trực, cứng; phần còn lại là phóng khoáng tự nhiên, mềm mại, đa dạng.

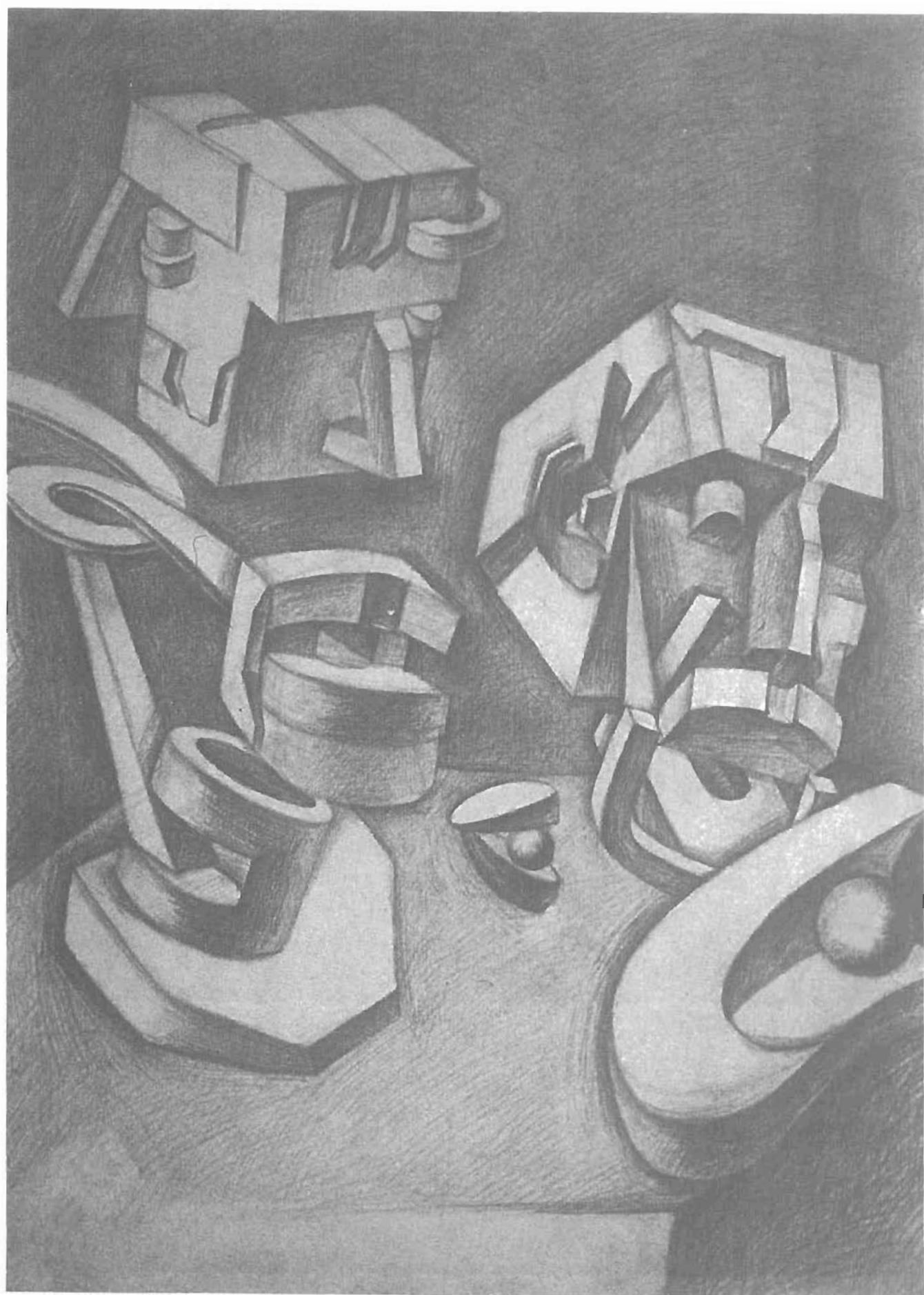
Hình 45

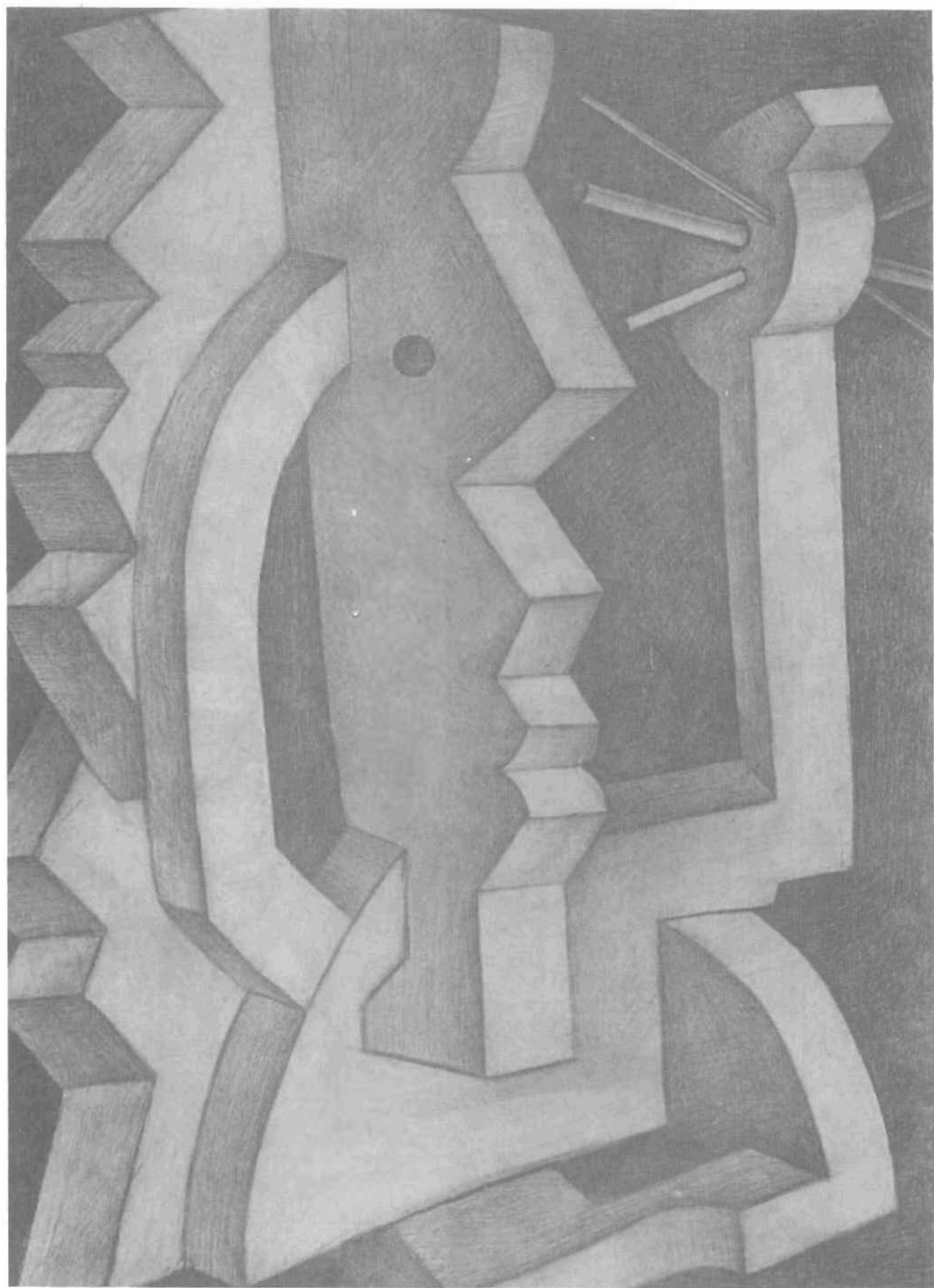
Hình 45: Tác giả đã tùy ý vẽ những miếng phẳng đan xen. Có khi những hình vẽ không có mục đích này lại trở thành “dây dẫn”, gợi ra sự tưởng tượng cho người họa sĩ. Sau khi thêm 2 hình tròn tượng trưng cho mắt khi vẽ mặt bên trái của mặt, mới xác định được đề tài chính của “người nằm nghiêng”. Tác giả đã mạnh dạn giữ khoảng cách với kết cấu thực tế của cơ thể con người. Theo đuổi cảnh giới “giống mà không giống”, đạt đến sự kết hợp tương đối tốt giữa lý tính và liên tưởng.

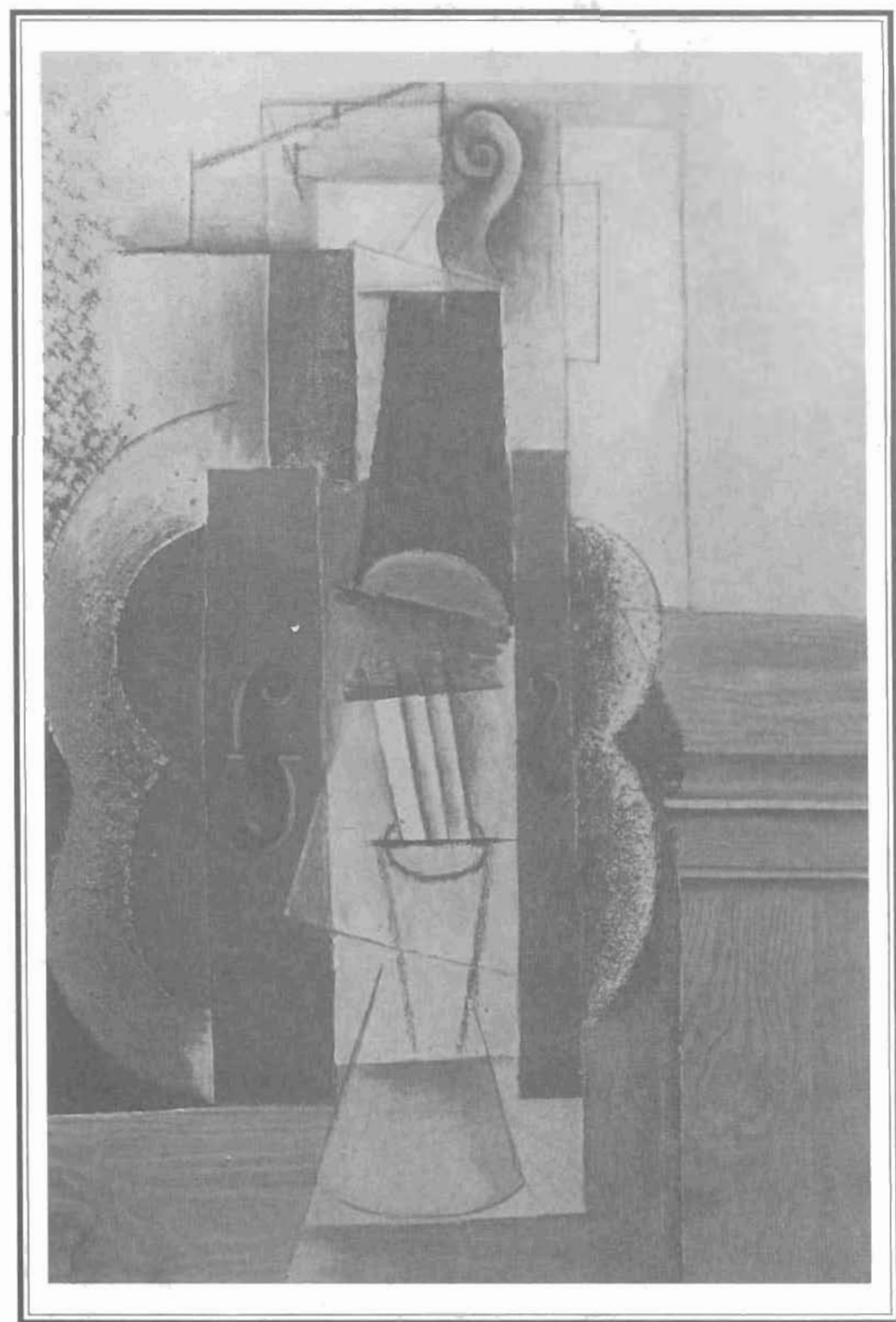
THAM KHẢO CÁC TÁC PHẨM

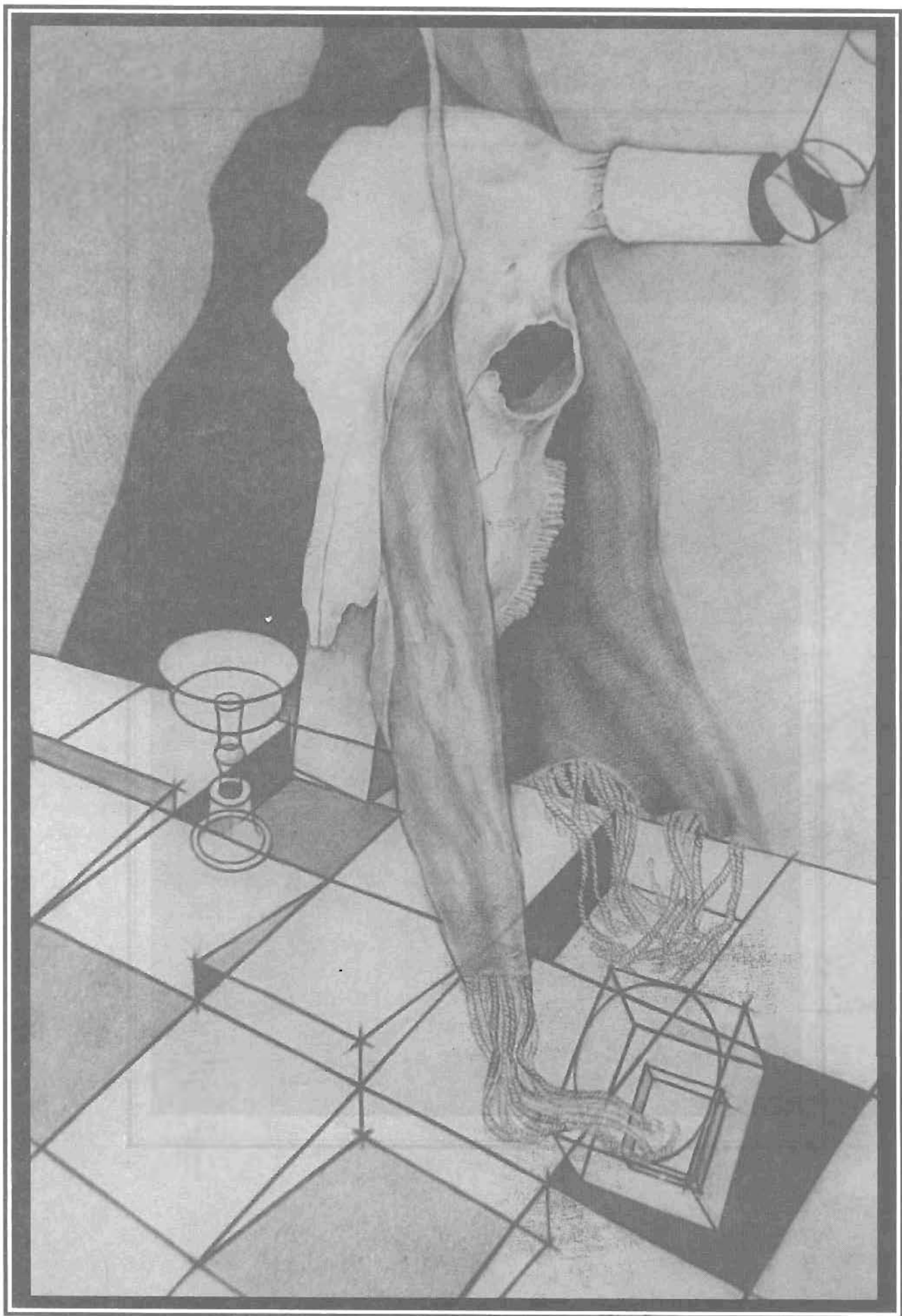

Hình 45

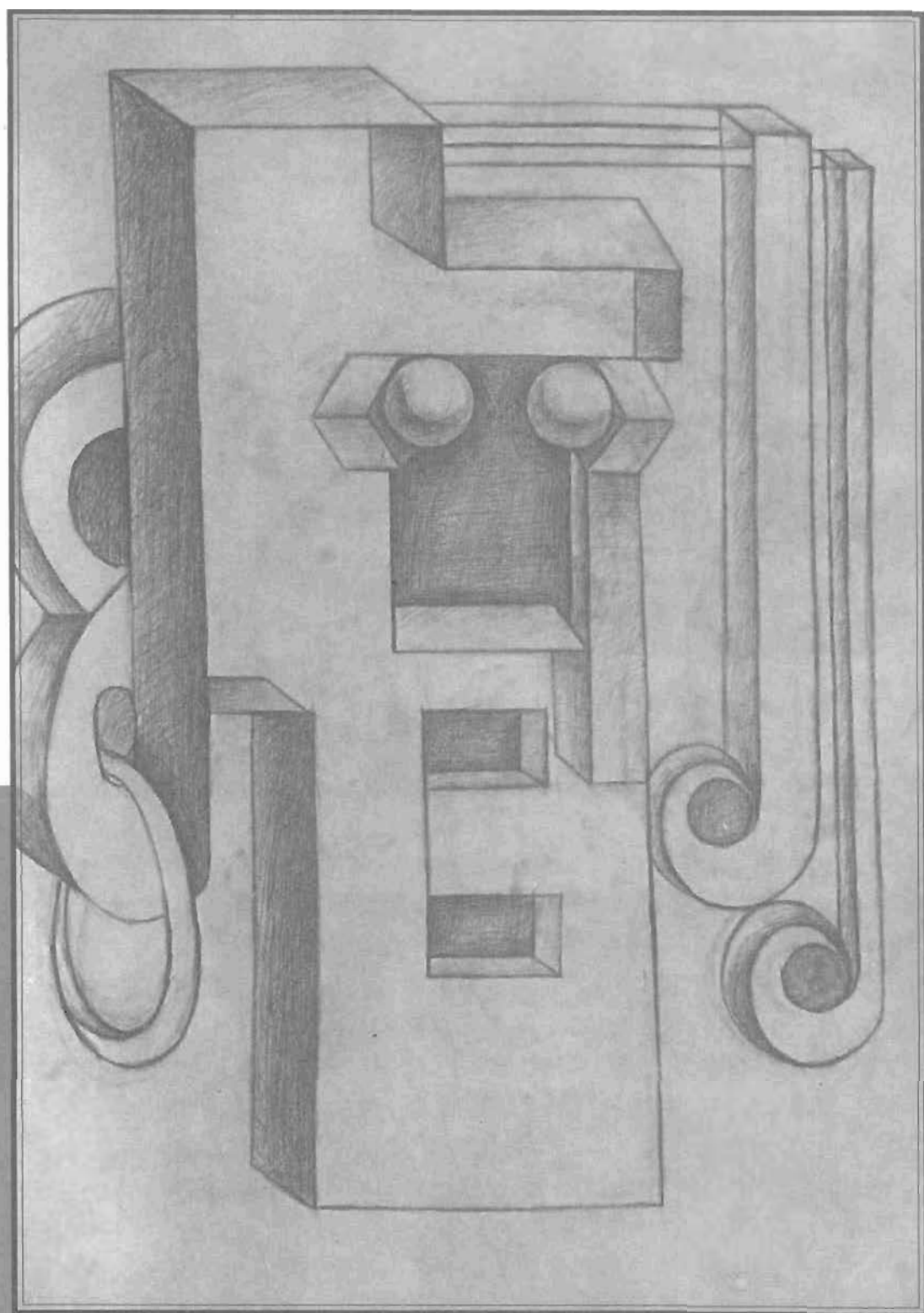

LỜI CUỐI SÁCH

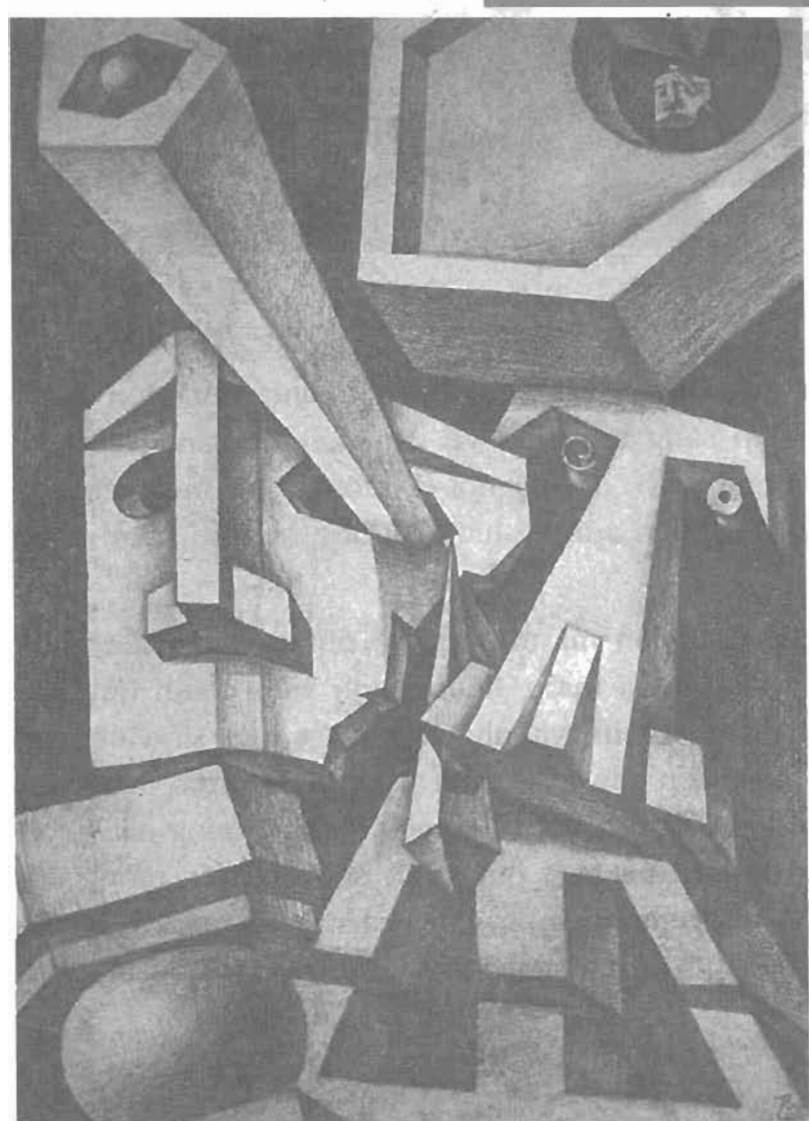

Đây là một quyển sách hướng dẫn học viên tiến hành luyện tập sáng tạo hình vẽ. Những nội dung về quan niệm tạo hình trong sách, có thể nói là một đề tài mới, cũng là kết quả mà tôi đã nghiên cứu và lưu lại trong hơn 10 năm giảng dạy.

Trong những học viên mà tôi dạy, có những sinh viên khoa chính quy của những khóa trước, những sinh viên chính quy của giáo dục người trưởng thành và những nghiên cứu sinh chuyên ngành thiết kế của viện mỹ thuật của trường Đại Học Sư Phạm thủ đô. Họ phần lớn đã quen với việc miêu tả thực, trong giai đoạn bắt đầu thực sự đã trải qua một quá trình chuyển biến tương đối cực khổ. Tôi còn nhớ, những sinh viên của một lớp nọ vẽ sơ đồ phác thảo trên một quyển tập tốc ký, sau 2 - 3 tiết học mà vẫn

không vẽ được gì, nhưng mà sau khi trải qua một buổi học trên lớp, trên tường của lớp học bỗng treo đầy những bài tập với những ý tưởng tạo hình mới. Tôi nhớ khi dạy một số lớp, tôi thấy những học viên cầm những tập tranh mà họ tự mua với giá tiền không phải nhỏ, vừa nghiên cứu vừa tạo thành những sơ đồ phác thảo nhỏ, tôi nghĩ họ đã thực sự hiểu rồi. Những khái niệm tạo hình của chủ nghĩa hiện đại vốn không phải là một khoảng cách không thể vượt qua, đặc biệt là những sinh viên chuyên ngành thiết kế, họ đã tiếp cận nó một cách không hay biết. Cũng có thể là những bài tập mà tôi sắp xếp, cho dù là đối diện với tượng thạch cao hay những người mẫu thật, cũng không thể dùng phương thức tái hiện để hoàn thành, những tác phẩm mẫu của các bậc thầy có lẽ trở thành những sự lựa chọn tốt nhất.

Ở đây, tôi xin một lần nữa cảm ơn tất cả những học viên đã tham dự lớp học, chính những bài tập của họ là nội dung của quyển sách này, đã cho chúng ta những ví dụ rất phong phú.

MỤC LỤC

Lời nói đầu	2
Chương 1: Khái niệm	4
Chương 2: Khái niệm cơ bản của tạo hình	6
Chương 3: Những hướng dẫn giảng dạy về những ý tưởng sáng tạo trong hình vẽ	11
Chương 4: Phân tích những tác phẩm xuất sắc về ý tưởng sáng tạo trong hình vẽ	37
Tham khảo các tác phẩm	46

NHỮNG Ý TƯỞNG SÁNG TẠO TRONG HỘI HỌA

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Họa Sĩ : CỒ THANH ĐAM

Biên tập : HOÀNG YẾN
Sửa bản in : TRI THỨC VIỆT – GIA BẢO
Vẽ bìa: TRI THỨC VIỆT

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT
44b Hàm Long – Hoàn Kiếm – Hà Nội
ĐT: (04)38225473 - (04)39436126 - FAX: (04)39436133

Liên kết xuất bản : Nhà Sách ĐỨC TÀI

In 1000 cuốn, khổ 20 x 29 cm tại xưởng in Ngọc Hoan. Giấy đăng ký KHXB số QĐ-82-2008 /CXB/32-04 /MT. Cấp ngày 15/01/2008. In xong và nộp lưu chiểu quý IV năm 2009.

TỦ SÁCH DÀNH CHO NGƯỜI YÊU THÍCH HỘI HỌA

Phát hành tại Nhà Sách

ĐỨC TÀI

159/24 Nguyễn Huệ - P. Tân Quý - Q. Tân Phú - Tp.HCM

Tel: (08).3.8470.574 - 0903.691.296

Fax: (08).3.8470.574

Giá: 19.500đ